

کراماتِ شیعِرُحدا (Luganda)

Ebyamagero ebyewuunyisa ebya

SAYYIDUNA 'ALI کَرَّمَ اللهُ تَعَالَى
وَجْهَهُ الْكَرِيم

(Mulimu ebibuuzo n'okwanukulwa ebikwaata ku
kusaba obuyaambi okuva ku balala abatali Allah)

Shaykh-e-Tariqat Amir-e-Ahl-e-Sunnat ng'ono ye
mutandisi wa Dawat-e-Islami Allamah Maulaana Abu Bila

Muhammad Ilyas
Attar Qadiri Razavi کامش پور
الکتاب

كراماتِ شَيرِ خُدا كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم

Ebyamagero ebyewuunyisa ebya

SAYYIDUNA ‘ALI كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم

(Mulimu ebibuuzo n’okwanukulwa ebikwaata ku kusaba obuyaambi okuva ku balala abatali Allah)

Shaykh-e-Tariqat, Ameer-e-Ahl-e-Sunnat,
Omutaandisi wa Dawat-e-Islami, ‘Allamah Maulana Abu Bilal

Muhammad Ilyas Attar

Qadiri Razavi دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَه

Kivunnuddwa mu Luganda aba:

Majlis-e-Tarajim (Dawat-e-Islami)

Ebyamagero ebyewuunyisa ebya Sayyiduna ‘Ali
Enzivunnulwa mu Luganda eya: ‘Karāmāt-e-Shayr-e-Khudā’

ALL RIGHTS RESERVED

Copyright © 2014 Maktaba-tul-Madinah

No part of this publication may be reproduced, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of Maktaba-tul-Madinah.

1st Publication: Rabi’-ul-Awwal, 1437 AH – (December, 2014)

Publisher: Maktaba-tul-Madinah

Quantity: -

ISBN: -

Sponsorship

Feel free to contact us if you wish to sponsor the printing of a religious book or booklet for the Isal-e-Sawab of your deceased family members.

Maktaba-tul-Madinah

Aalami Madani Markaz, Faizan-e-Madinah Mahallah Saudagran,
Purani Sabzi Mandi, Bab-ul-Madinah, Karachi, Pakistan

✉ **Email:** maktabaglobal@dawateislami.net - maktaba@dawateislami.net

☎ **Phone:** +92-21-34921389-93 – 34126999

💻 **Web:** www.dawateislami.net

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
 أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

E Duwa Y'okusoma Ekitabo

Soma e Duwa eno nga tonnatandika kusoma kitabo kyonna eky'eddiini oba omusomo gwonna ogw'eddiini. Kino kijja kukusobozesa okujjukira byonna byosomye:

اللَّهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا حِكْمَتَكَ وَانْشُرْ
 عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

Okuvvuunula:

Ayi Allah عَزَّوَجَلَّ owekitiibwa, Tuggulirewo olujji l'wokumanya n'okutegeera, era obe n'ekisa wamu nokusaasira gyetuli. Mazimaddala Ggwe asinga ekitiibwa, era wasukkuluma.

(Al-Mustatraf, vol. 1, pp. 40)

N.B: Saalira Nabbi ﷺ nga tonnasoma Duwa eyo, n'era nga ojimalirizza.

Transliteration Chart

ء	A/a	ڑ	Ř/ř	ل	L/l
ا	A/a	ز	Z/z	م	M/m
ب	B/b	ژ	X/x	ن	N/n
پ	P/p	س	S/s	و	V/v, W/w
ت	T/t	ش	Sh/sh		
ٹ	Ṭ/ṭ	ص	Ṣ/ṣ	ه / ہ / ة	Ĥ/ĥ
ث	Ṣ/ṣ	ض	Ḍ/ḍ	ی	Y/y
ج	J/j	ط	Ṭ/ṭ	ے	Y/y
چ	Ch	ظ	Ẓ/ẓ	اَ	A/a
ح	H/h	ع	‘	اُ	U/u
خ	Kh/kh	غ	Gh/gh	اِ	I/i
د	D/d	ف	F/f	و مدہ	Ū/ū
ڈ	Ḍ/ḍ	ق	Q/q	ی مدہ	Ī/ī
ذ	Ẓ/ẓ	ك	K/k	ا مدہ	Ā/ā
ر	R/r	گ	G/g		

TABLE OF CONTENTS

E Duwa Y’okusoma Ekitabo	iii
Transliteration Chart.....	iv

Ebyamagero ebyewuunyisa ebya

SAYYIDUNA ‘ALĪ 1

Obuluungi bwa Şalât-‘Alan-Nabī ﷺ	1
Maulā ‘Alī yafuuwa mu kifatu ekikalu era.....	1
Omukono okwaatemebwa gwazzibwaawo	2
Karāmaḥ (ekyamagero) kyekki?.....	3
Amataba amaangi gakomekkerezebwa	4
Oluzzi lwafukumuka.....	5
Omulema yawonyezebwa	6
Empeera y’okweyisa obulungi n’abolulyo lwa Sayyidunā ‘Alī	8
Erinnya n’ebitiibwa.....	9
Okwanjulwa okumpimpi okwa Sayyidunā ‘Alī.....	9
Ensonga y’okugamba n’okuwandiiika ‘كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ الْكَرِيمُ’	11
Batya era ddi lweyaweebwa Kunyaḥ eya ‘Abū Turāb’!	11
Yasomanga Quran yonna mukaseera kamu.....	12
Obusukkulumu bwa Maulā ‘Alī ngawebwogerwaako mu Quran	12
Engeri nnya ez’okugaba dirihaamu nnya	13
Engeri yaffe gyetugabamu.....	13
Okutegeera kwa Sayyidunā ‘Alī okwa Quran entukuvu	15
Okunnyonnyola Sūraḥ Al-Fātiḥaḥ	15
Omulyaango gw’okumanya n’amagezi	15
Obusukkulumu bwa Sayyidunā ‘Alī nga bwe bwayogerwaako Nabī ﷺ	16

Okuwalana Sayyidunā ‘Alī.....	16
Omumanyi w’ebirabwa n’ebitarabwa.....	17
Eby’enkizo bisatu ebya Sayyidunā ‘Alī.....	17
Amadaala g’aba Ṣaḥābah mu busukkulumu.....	18
Amanya ga ba’Asharah Mubashsharah.....	19
Obusukkulumu bwa ba Khulafā-e-Rāshidīn.....	19
Okwagala kwa Sayyidunā ‘Alī kikwataaza ki.....	19
Ekyama ekyewuunyisa eky’obutalumwa nyonta	20
Okulaba Sayyidunā ‘Alī i ‘Ibādah.....	22
Okwogerezeganya nabafu	22
Ebimuli ebya Madanī eby’okwebuulirira.....	23
Obugabi bwa Mustafa eri Maulā ‘Alī Mushkil-Kushā	24
Omuwaambi wa Khyber	25
Okulaba ku manyi ga Ḥaydarī	25
Obuvumu bwa Sayyidunā ‘Alī tebwenkanika	26
Emikisa gy’amalusu n’okusaba kwaMustafa Karīm ﷺ.....	27
Obwetowaze bwa Maulā ‘Alī	27
Emyaka 30 egya Ṣalāh gyaddibwaamu.....	28
Ova mu nze!.....	29
Oli muganda wange	29
Okunyinyilwa kwa Ḥadiṣ eno	29
Okwagala kwa Sayyidunā ‘Alī eri Nabbi ﷺ.....	30
Empisa za Sayyidunā ‘Alī	30
Maulā ‘Alī ali ‘Walī’ wabakiriza	32
‘Walī’ wano kitegeeza ki?	32
Okutegeera obujulizi bw’okugamba ‘Yā ‘Alī Madad’.....	33
Empeera y’okwagala ba Ahl-e-Bayt.....	33
Obulungi bw’aba famile ya Ḥaydar	34
Ajjakufuula ekilevu kyo kimyuufu n’omusaayi	35
Olukwe olw’aba Khawārij eri ba Sahabah basatu	36

Obwagazi bwebwaletera Ibn Muljam omukisa omubi guno	36
Ekiro eky'okuttibwa	36
Okuttibwa.....	37
Obutundutundu bw'omulambo gwa Ibn Muljim babwokya nebufuuka mu evvu	37
Ekyafaayo ekikwasa omusaayi eky'ekibonerezo omussi wa Sayyidunā 'Alī kyeyafuna oluvanyuma lw'okufakwe.....	38
Obuddo obubi obuli mukululunkanira obwagazi	39
Obusukkulumu bwa ba Sahabah ba Nabbi.....	40
Sigala mu mbeera ya Madani.....	41
Okwenenya okuva ku nzikiriza enkyamu.....	41
Kiri kitya okuyita Sayyidunā Alī nti Mushkil-Kushā?	43
Kiri kitya okugamba 'Maulā Alī'?	44
Oyo gwendu Maulā we, 'Alī naye Maulā we!	45
Amakulu ga 'Maulā'	45
Amakulu ga 'Maulā' nga waganyonyolebwa abakugu	46
Okunyonyolwa okusinga okwa 'إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ'	47
Okumatiza kw'okusaba obuyambi okuva ku balala abatali Allah mu Ahādīš.....	51
Omuzibe eyawonyebwa nalaba	51
Du'a eyasabiwa ne 'Yā Rasūlallāh' yakkirizibwa!.....	52
Nabbi Omutukuvu ﷺ yayamba oluvanyuma 'lw'okuvawokwe'	53
Abange abaddu ba Allah! Munyambe!.....	54
Ensoloyo bweba nga edduse nebula mu nsiko, olwo... ..	54
Ensolo enzirusi ey'omusomesa ow'ekitiibwa bweyadduka!.....	55
Abaddu ba Allah abo be baani?.....	55
Kulwaaki omuntu asaba obuyambi okuva ku bafu?.....	55
Ba Nabbi عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ balamu	56
Sayyidunā Mūsā عَلَيْهِ السَّلَامُ yali asaala e Ṣalāh mu ntaana ye.....	57
Ba Awliyā ba Allah (mikwaano gya Allah) nabo balamu	57

Enjawulo wakati a'obulamu bwaba Nabbi n'obulamu bwa ba Awliyah....	59
Obuyambi okuva ku bafu bwebusinga amaanyi	60
Fatwā ya Muftī omu Shāfi'i ku kusaba obuyambi okuva ku balala abatali Allah.....	60
Omufu omuto yayogera nga amweenya... ..	61
Buli mwagalwa wa Allah mulamu	61
Obujulizi bw'okugamba 'Yā 'Alī Madad'	62
Bwekiba nga okugamba 'Yā 'Alī' kiri Shirk... ..	63
Obujulizi bw'okugamba 'Yā Ghauš'	64
Ebigambo bisatu ebya Ghauš-e-A'za ebiza obujja obukkiriza	66
Okutegeera kw'ennimi endala okw'abawala abatukuvu mu Jannah.....	67
Okunyonyolwa ku Ḥadīš eno okuzzaobujja obukkiriza.....	67
Lwaaki osaba obuyaambi okuva kubalala abatali Allah ng'ate Allah asobola okutuyamba	69
1. Mweyambe mu bulongoofu.....	70
2. Musabe obuyambi okuva mu bugumiikiriza n'okusaala.....	70
3. Sikandar Żul-Qarnayn رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ yasaba obuyambi	70
4. Muyambe eddiini ya Allah عَزَّوَجَلَّ	71
5. Nabbi yasaba obuyambi eri eddiini okuva kubalala abatali Allah.....	71
6. Abayambi abalondebwa Allah عَزَّوَجَلَّ	71
Teri muntu asobola kuwangaala nga teyetaaga buyambi kuva kubalala!..	72
Ṣalāh ey'emirundi 50 nga bweyassibwa okutuusa emirundi 5?	72
Obuyambi bwabalala bwetagisibwa ddala mu Jannah	73
Okusaba obuyambi okuva ku balala abatali Allah kiri Wājib?	74
Embeera mwekibeerera Wājib okusaba obuyambi	74
Embeera mwekibeerera Wājib okuyamba	75
Okusaba obuyambi okuva ku masanamu kiri Shirik	78
Amakulu ga Shirik	79

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Ebyamagero ebyewuunyisa ebya

SAYYIDUNA ‘ALĪ كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ

Ne wankubadde Shaytan ekuteeka okuwulira obugayaavu, soma akatabo kano konna mu bujjuvu. Mukufuna okumanya n’empeera, ojjakufuna obwaagazi eri Maulā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ nga bumulisa mu mutima gwo. إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ

Obuluungi bwa Ṣalāt-‘Alan-Nabī ﷺ

Maulā ‘Alī yafuuwa mu kifatu ekikalu era...

Lumu omusabirizi yaseembera eri abatakkiriza nabasaba ekintu ekimu. Abatakkiriza baamusiindika eri Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ eyali atudde kumpoi nabo, nga bakilola kujereggerera. Omusabirizi yasemberera Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَRِيمَ namusaba amuwe ekintu ekimu. Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yasoma Ṣalāt-‘Alan-Nabī emiruundi kkumi nafuuwa mukibatu ky’omusabirizi. Olwo nalagira omusabirizi afunye ekikoonde era akibikkulire mumaaso g’abo abatakkiriza, era ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ namusiindika addeyo gye bali.

(Abatakkiriza baali baseka nga basuubira nti teri kiyinza kubaawo olwokufuuwa mu kibatu.) Omusabirizi bweyafunzulula ekikonde

mumaaso gaabwe, mwaalimu dinaari (seente) mu kibatukye! Nga balabye ekyamagero kino (Karāmāh), abatakkiriza baangi baasiramuka.

(*Rāḥat-ul-Qulūb*, pp. 142)

Wird jis nay kiyā Durūd Sharīf Aur dil say paḥḥā Durūd Sharīf
Hājatayn sab rawā huyin us kī Ḥay 'ajab kīmiyā Durūd Sharīf

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Omukono okwaatemebwa gwazzibwaawo

Lumu omuddu omuddugavu owegwanga lya Abyssinia, eyalina okwaagala kungi eri Sayyidunā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ, yabba. Abantu bamutwaala eri Amīr-ul-Mu`minīn, Sayyidunā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ. Omuddu oyo yakkiriza nti yali abbye. Sayyidunā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yamusalako omukonogwe, ng'agoberera ekiragiro kya Sharī'aḥ. Omuddu bweyali ng'addayo ewaka, yasaanga Sayyidunā Salmān Fārsī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ne Ibn-ul-Kawwā رَحِمَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ. Ibn-ul-Kawwā yamubuuza, 'Ani akusazeeko omukonogwo?' Omuddu yaddamu, 'Amīr-ul-Mu`minīn Maulā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ ynasazeeko omukono gwange.' Ibn-ul-Kawwā yagamba ngayeewuunya, 'Yakutemyeeko omukonogwo naye okyatwaala erinyalye n'ekitiibwa!' Omuddu yaddamu, 'Kulwaaki simwegoomba? Yansalako omukono gwange mu mazima era nantaasa ebibonerezo by'omuliro.'

Sayyidunā Salmān Fārsī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yawuliriza byebaali b'ogedde era nategeeza Sayyidunā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ eyayita omuddu oyo n'amuzaako omukonogwe ogwaali ogutemeddwaako ku nyiingo y'ekinywa ng'abiseewo n'akatambaala (akagoye). Oluvannyuma Sayyidunā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yataandika okusoma ebigambo ebimu. Baba bakyaali awo, eddoboozi lyawulikika okuva webatalaba, 'Jjawo olugoye.' Abantu bwebajjawo olugoye, omukono ogwaali

Ebyamagero ebyewuunyisa ebya Sayyiduna ‘Ali

kusaliddwaako gwsaangibwa nga guzzeewo ku kinywa nga tewaliiwo nkovu. (*Tafsīr Kabīr*, vol. 7, pp. 434)

Ay shab-e-hijrat bajā-ay Mustafa ber rakht-e-khuwāb

Ay dam-e-shiddat fidā-ay Mustafa imdād kun

(*Ḥadāiq-e-Bakhshish*)

Okunokola mu Kalām-e-Razā: Owange ggwe agalamidde mu kitaanda ekitukuvu ekya Nabbi Ow’ekitiibwa صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ mu kiro ky’okuseenguka! Owange ggwe awaayo obulamubwe mu biseera ebizibu ng’ebyo, nyambaa!

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Karāmāḥ (ekyamagero) kyekki?

Aabagalwa ab’oluganda abasiramu! Mulabye engeri Maulā ‘Ali كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ gyeyazzaako omukono ogwaali gutemeddwaako ogw’omuuddu kulw’emikisa egy’enjawulo eja Allah عَزَّوَجَلَّ! Mazima, Omusukkulumu Allah عَزَّوَجَلَّ awaa amaanyi agewuunyisa eri abaloondemu mu baddube ne bakola ebyewuunyisa era ebitayiinza ku nyinyilwa yedde kutegeerwa baantu baabuligyo. Oluusi abantu bwebaba nga bakemeddwa sitaani, ab’olugezigezi bakutaandika okwekeneenya ebyamagero bino (Karāmāt) mu ntegeera yaabwe entono era bwebatyo nebabula.

Jjukira! Karāmāḥ kintu ekisukkulumu enyo ekitajja mu ntegeera y’abantu okugeza; ekitayiinza kukolebwa maanyi gaabuntu.

Ku lupapula 58 olwa *Bahār-e-Sharī’at* [ekitabo eky’empapula 1250-eky’fulumizibwa Maktaba-tul-Madīnāḥ, Olukiiko oluvu naanyizibwa okufulumya ebitabo olwa Dawat-e-Islami], ‘Allāmāḥ Maulānā Muftī Muhammad Amjad ‘Alī A’zamī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْقَوِي yagamba: Irhās kyekyo ekyewuunyisa ekyenkizo ekikolebwa Nabbi

nga tanaba kulaangirirwa bwa Nabbi bwe. Ekintu kye kimu ekitali kya buli jjo bwe kikolebwa Walī, olwo kiyitibwa Karāmah. Kiyitibwa Ma’ūnat bwekiba nga Mūmin (Mukkiriza) ya kikoze. Bwe kiba nga ekyewuunyo ekyo kikoledwa Omukaafiri oba omugyeemu owolwaatu, olwo kiyitibwa Istidrāj era bwe kibaawo nga kimwefuulidde kiyitibwa Īhānat. (*Bahār-e-Sharī‘at*, vol. 1, pp. 56-58)

‘Aql ko tanqīd say fursat nahīn

‘Ishq per a’ māl kī bunyād rakh

Amataba amaangi gakomekkerezebwa

Lumu waaliyo amataba mangi mu mugga gwa Euphrates (Al-Furāt) ekyayoonona ennimiro. Abantu bajja eri Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ. Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yasituka mangu nayambala eJubbah ey’emikisa eya Nabbi, nasiba ekitambaala n’ekireemba ky’omutume. Yamala رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ then nalinya embalaasiye. Hasanayn Karīmayn رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا n’abalala bamuwerekera. Ku lubalama lw’omugga gwa Al-Furāt, Sayyidunā ‘Alī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yasaala eraaka bbiri eza Ṣalāh ya Nafl nayolekera olutiindo lwa Al-Furāt.

Bweyatuuka ku litiindo, Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yasoonga omuggogwe eri omugga era amazzi negakka waansi yaadi (yard). Ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ n’eera yaddamu nasoonaga omuggogwe eri omugga amazzi negakka yaadi endala. Omuluundi ogw’okusatu Sayyidunā ‘Alī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yasoonga era amazzi negakka okutuusa yaadi ssatu era amataba nagakoma. Abantu bagamba, ‘Ya Amīr-ul-Mu`minīn! Kino kimala. Tukwegayiridde lekeraawo.’ (*Shawāhid-un-Nubūwwah*, pp. 214)

Shāh-e-mardān shayr-e-yazdān quwwat-e-Parwardigār

لَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ، لَا سَيْفَ إِلَّا ذُو الْفَقَارِ

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Oluzzi lwafukumuka

Nga bayolekera Maqām-e-Şiffin, amaje ga Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ gasaanga ekitundu ekitaayina kabonero k’amazzi ate nga abajaasi bakoowo olw’enyooonta. Omusosolodooti mu kkanisa eyali okumpi yabategeeza nti baali bayiinza okufuna amazzi mu kilomita 14 okuva webaali. Abamu ku baaliwo baasaba olukusa okugenda bamale enyonta yabwe. Nga abawulidde, Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yava ku mbalaasiye n’asoonga awantu era nalagira basimewo. Bataandika okusima okutuusa lwebatuuka ku jjiinja eddene.

Baalemwa okujjawo ejjiinja elyo. Nga alabye kaweeefube waabwe, Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yava ku mbalaasiye nateeka emgalooze ez’emikisa kujjiinja elyo era nelyeyasaamu n’alisjjayo ejjiinja elyo eddene elyaali lizitowa. Amazzi agatukula era amatangaavu gaafukumuka okuva wansi w’ejjiinja elyo, era amaje gonna negakkusa enyooonta yaago. Amaje ganyweesa ensoloo zaabwe era nabajjuza amakebbe (container). Oluvannyuma Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yazzaawo ejjiinja elyo welyaali.

Omusosolodooti yalaba ekyamagero kino era nagamba Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ, ‘Oli Nabbi?’ Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yaddamu ‘Nedda’. Omusosolodooti yagaamba, ‘Oli malayika?’ Sayyidunā ‘Alī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yaddamu, ‘Nedda siri!’ Yala namubuuza, ‘Gwe ani?’ Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yamuddamu, ‘Ndi omu kuba Sahabah ba Nabbi eyaseembayo Muhammad Bin ‘Abdullāh صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ era ye صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yali yanaamira ekintu ek’omugaso.’ Bweyawulira bino, omusosolodooti yasoma Kalimah (Shahaada) era nasiramuka. Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yamubuuza, ‘Lwaaki oluddewo nnyo okusiramuka?’ Omusosolodooti yagamba, ‘Kyawaandiikibwa mu bitabo byaffe eby’eddiini nti waliwo ommuga ogwekweese kumpi n’ekkanisa eno era gujja kumanyisibwa Nabbi oba omuyigirizwaawe nabweekityo nze ne bannange abasosolodooti abalala abansooka twaasigalira ku kkanisa eno ngatuliinda ekibonero

kino. Leero ekirooto kyange kituukiridde eky’okujulira ekyamagero kino eky’okubikkula omugga omwekusifu; nabweekityo, nze, n’omutima gwaange gwonna nyingidde mu bisiraamu.’

Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yakaaba nnyo era ekilevu kye nekijjula amaziga. Yamala nagamba, ‘اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَزَّوَجَلَّ! Nayogerwaako ne mubitabo byaabwe.’ Omusosolodooti yafuuka omu ku kinywi kyamaje ga Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ era yafa ng;omujulizi ng’alwaanyisa aba Siiri (Syrians). Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَRِيمَ yekennyini yamuziika era naamusabira okusonyiyizibwa. (*Derived from: Karāmat-e-Ṣaḥābah, pp. 114; Shawāhid-un-Nubūwwah, pp. 216*)

Murtazā shayr-e-Khudā, marḥab kushā, Khyber kushā

Sarwarā lashkar kushā mushkil kushā imdād kun

(Ḥadāiq-e-Bakhshish)

Okunokola mu Kalām-e-Razā: Owange Murtaḍā! Owange Empologoma ya Allah! Owange eyamegga Marḥab! (Omuyudaaya gwebayitanga Marḥab Bin Ḥārīsh – yali mukubi waakigo omumanyifu mu bawarabbu era nga muduumizi w’amaje ga Khaybar) Owange eyawangula Khaybar! Owange mukamawaange! Owange amegga amaje gabalabe ng’ali bwoomu! Owange omutaasa! Nyamba!

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Omulema yawonyezebwa

Lumu Amīr-ul-Mu`minin Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yali ku nyumba ya Allah (Ka’bah) n’abaanabe bombirir Sayyidunā Imām Ḥasan ne Sayyiduna Ḥusayn رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا. Nga alaba omuntu asaba edduwa eri Allah عَزَّوَجَلَّ, Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yalagira omuntu oyo bamumuleetere. Oludda olumu olw’omuntu oyo lwaali lulemadde; era yataambula yeewalura najja jaali. Ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ

yabuuza kiki ekyaali kimutuuseeko . Omuntu oyo yaddamu, 'Amīr-ul-Mu`minīn, Nali munyikaavu nnyu mukukola ebibi era taata wange eyali omuloongoofu yanziyizanga okukola ebibi. Lumu obusungu bwansukkako ng'ambuulirira era nnemukuba nnyo. Nga maze okumukuba, kitaange yajja munnaku enyingi ku Ka'bah̄ nansabira bubi. Mangu ddala ekikolimo kye kyantuukako era ekitundu ekimu eky'omubiri gwange nekilemala nentandika okwewalula kuttaka. Kino ekibonerezo kyanjigiriza essomo era nasaba kitaange mumaziga ansonyiwe. Yngamba, "Mutabani, jaangu nange! Ngakukusabira obulamu bwo buddewo mu kifo kyekimu wennakukolimira.'

Nabweekityo, twaali tuli tuyolekera eMakkah رَادَا اللَّهُ شَرَفًا وَتَعْظِيمًا nga tuli kungamiya. Mu mbagirawo, engamiya yekaanga nnyo era neyekyanga; kitaange nagwa wansi wakati w'amayiinja amagumu era bwatyona naafa, إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ. Kati nzize nzekka ku nyumba ya Allah عَزَّوَجَلَّ. Nsigala nsaba namaziga Allah عَزَّوَجَلَّ amponye. Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yawuliriza olugerolwe olw'ennaku enyingi era mu kulumirwa yamuddamu, 'Owange muntu ggwe! Ttaatawo bwaaba nga ya kusiima nakusonyiwa, beera mugumiikiriza, إِنَّ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ buli kimu kijja kutereera.' Oluvannyuma Sayyidunā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yasaalayo e Rak'āt ezimu ez'eṢalāh̄ nga'amusabira awonyezebwe era nagamba, 'فَمُ' i.e. yimuka. Nga awulidde kino, omuntu oyo yasituka buluungi nnyo era nataambula ngatewali amuyambye kusituka.

(Derived from: *Hujjatullāhi-'alal-'Ālamīn*, pp. 614)

Kyūn na mushkil-kushā kahūn tum ko

Tum nay bigrī mayrī banāī hay

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Empeera y'okweyisa obulungi n'abolulyo lwa Sayyidunā 'Alī

Lumu waaliyo omusajja gwebayita Abū Ja’far okuva Kufa eyali omwenkanya mu nteegeraganaze. N’okusingira ddala, yali akkiriza okuguza ku muwendo ogusiingira ddala obutono omuntu yenna ava mu lulyo lwa Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ oba yali awandiika omuwendo nga ebbaanja lya Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ. Eky’omukisa omubi, yayavuwala ng’akaseera kayise.

Lumu yali atudde ku mulyaango gw'enyumbaye. Omusajja eyali ayitawo yamujereegereza nti, 'Gwobaanja (i.e. Sayyidunā 'Alī ٱلنَّبِيُّ ٱلْمُرْتَدُّ) yakusasidde oba nedda?' Ekigereegero kino kyamukaanga nnyo. Bweyeebaka ekiro, yafuna omukisa gw'okulaba Ow'ekitiibwa Nabbi ٱلنَّبِيُّ ٱلْمُرْتَدُّ ٱلْمُرْتَدُّ. Ḥasanayn Karīmāy ٱلْمُرْتَدُّ nabo baali naye. Nabbi Ow'ekitiibwa ٱلنَّبِيُّ ٱلْمُرْتَدُّ yabuuza abazukulobe kutaata waabwe. Sayyidunā 'Alī ٱلنَّبِيُّ ٱلْمُرْتَدُّ yadiramu emabega, 'Owange Nabbi! Ndiwano.' Nabbi Ow'ekitiibwa ٱلنَّبِيُّ ٱلْمُرْتَدُّ yabuuza, 'Lwaaki totuukiriza ddembe rye?' Ye ٱلنَّبِيُّ ٱلْمُرْتَدُّ yaddamu, 'Yā Rasūlallāh ٱلنَّبِيُّ ٱلْمُرْتَدُّ! Sente nayise nazo.' 'Zimukwaase,' yagamba Nabbi ٱلنَّبِيُّ ٱلْمُرْتَدُّ. Sayyidunā 'Alī ٱلنَّبِيُّ ٱلْمُرْتَدُّ yakwaasa omuntu oyo ekisawo ky'eddiba ekijjude esente nagaamba, 'Kino kiKyo.' It is your due.' Nabbi ٱلنَّبِيُّ ٱلْمُرْتَدُّ yagamba omuntu oyo, 'Zifune era togaananga kuwola muntu yenna ava mu lulyolwe. Okuva kati, tojja ku beera mwaavu, mwetaavu yadde mukendeavu.'

Bweyazuukuka, yasanga ekisawo kyeddiba kyennyini mungalooze. Yayita mukyaalawe namugaamba, ‘Mbuulira oba nkyeebase oba nzuukuse?’ Yamuddamu, ‘Wazuukuse otunula ddala.’ Yajaganya nnyo era nabuulira mukyaalawe byonna ebyabaddewo. Bweyakebera kulukalala lw’ababaanjibwa, teyasinganamu baanja lili mu linya Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ (i.e. amabaanja gonna agaali mu lukalala gaali gasasuddwa.) (*Shawāhid-ul-Haq*, pp. 246)

‘Alī kay wāsīṭay sūraj ko phayrnay wālay

Ishārah ker do kay mayrā bhī kām hō jāye

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Erinnya n’ebitiibwa

Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ ‘Empologoma ya Allah’ yazaalibwa mu Makka-tul-Mukarramah رَاحَ اللَّهُ شَرَفًا وَتَعْظِيمًا. Maama we Sayyidatunā Fāṭimah Bint-e-Asad رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا yamutuuma oluvanyuma lw’erinya Iya kitaawe ‘Ḥaydar’ ate kitaawe yamuyita ‘Alī’. Nabbi Ow’ekitiibwa صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yamuwa ekitiibwa kya ‘Asadullāh’; ng’ovudde ku bitiibwa bino, ‘Murtaḍā’ (omulondemu), ‘Karrār’ (oyo akuba omulabe ludirira), ‘Shayr-e-Khudā’ (Empologoma ya Allah) ne ‘Maulā Mushkil-Kushā’ byebimi ku bitiibwaabye. Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ kizibwe wa Nabbi Ow’ekitiibwa صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ. (*Mirāt-ul-Manājīh, vol. 8, pp. 412, etc.*)

Okwanjulwa okumpimpi okwa Sayyidunā ‘Ali

Kunyaḥ ya Kaliifah ow’okuna ow’obusiraamu, Sayyidunā ‘Ali Bin ‘Abī Ṭālib كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ ye Abul Ḥasan ne Abū Turāb. Ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ mwana wa kitaawe omuto o’womutume, Abū Ṭālib. Oluvannyuma lw’emyaaka 30 years eja ‘Ām-ul-Fil¹ (Nga Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ wa myaaka 30), Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yazaalibwa munda mu Ka’bah entukuvu ku Lw’okutaano , nga 13th ogwa Rajab. Maamawe bamuyita Sayyidatunā Fāṭimah Bint-e-Asad رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا.

Sayyidunā ‘Alī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yalina emyaaka 10 gyokka lweyayingira obusiraamu. Ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yakuzibwa mu nyumba ya Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى

¹ i.e. omwaaka Sekabaka Abrahāh bweya lumba Ka’bah Ey’ekitiibwa nga akozesa amaje ag’enjovu. Okuyiga ebisingawo ku kyafaayo kino, soma ekitabo ‘Ajāib-ul-Quran ma’ Gharāib-ul-Quran’ ekyafulumizibwa Maktaba-tul-Madīnah.

صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم. Ye رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ yasigala nga ayamba Nabbi n’okusasaanya eddini ey’obusiraamu obulamu bwe bwonna. Ye رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ yalina enkizo nnene nnyo kubaanga yali omu ku ba ‘Muḥājirīn Awwālīn’ ne ba ‘Asharāḥ Mubashsharāḥ’ ate nga alina ebitendo ebirala ebyenjawulo. Sayyidunā ‘Alī رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ yalwaana n’obuvumu mu ntalo za Badr, Uḥud, ne Khandaq era abamanya n’abavumu mu batakkiriza (Kuffār) bakasukibwa mu gyeena oluvanyuma lw’okutibbwa n’ekisokye ekiyitibwa Żulfiqār.

Oluvannyuma lw’okitibwa kwa Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Uṣmān-e-Ghanī رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ, ba Anṣār ne ba Muḥājirīn bakola Bay’aḥ (okukkiriza okufugibwa omuntu) eri Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَجْهَهُ الْكَرِيم era nebamulonda nga Amīr-ul-Mu`minīn (Kamaanda era Omukulembeze w’abakkiriza), eya fuga mu wofeesi ya Khilāfat emyaaka 4, emyeezi 8 n’ennaku 9 .

Nga 17th oba 19th mu Ramadan-ul-Mubārak, Sayyidunā ‘Alī رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ yakubibwa bubi nnyo nga omu Khārijī agezaako okumutta era ekiwuundu kyaali kibi nnyo. Nabwekityo nga 21st Ramadan-ul-Mubārak, ye رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ yafa ng’omujulizi.

Aṣal-e-nasl-e-ṣafā wajḥ-e-waṣl-e-Khudā

Bāb-e-fazl-e-wilāyat pay lākhāun Salām

(Ḥadāiq-e-Bakhshish)

Okunokola mu Kalām-e-Razā: Sayyidunā ‘Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَجْهَهُ الْكَرِيم yensibuko n’omusinji ogwa Sādāt entukuvu era enongoofu, ye رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ ye mutabaganya ow’okufuuka Wāṣil Billāḥ (okubeera kumpi ne Allah عَزَّوَجَلَّ) ate nga ye mulyango obulungi bwa Wilāyat gyebuva. Ebilamuso bukadde bibeere ku ye!

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَی مُحَمَّد

‘كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ الْكَرِيمُ’ Ensonga y’okugamba n’okuwandiika

Ba Quraysh bwebalumibwa enjala, Ow’ekitiibwa Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ akendeeze ku kizibu eky’okulabirira abaana ekyaali ku Abū Ṭālib. Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ الْكَرِيمُ akendeeze ku kizibu eky’okulabirira abaana ekyaali ku Abū Ṭālib. Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yakuzibwa Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ. Okuggula amaaso ge yalabanga ekitangaala kya Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, yawulira ye yekka, era nayiga empisaze nazo. Nabwekityo, Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ bweyakula, ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yalina obukkiriza obwamaanyi (Īmān) mu Allah عَزَّوَجَلَّ n’obwoomuubwe. Obukkirizaabwe tebwayonenebwa kusiinza masanamu; nabwekityo, ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yabweebwa ekitiibwa kya كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ. (Fatawā Razawiyyah, vol. 28, pp. 436)

Ku myaaka 10, Sayyidunā ‘Alī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yasiramuka. Omuwala omwagalwa ennyo owa Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ Sayyidatunā Fāṭima-tuz-Zahrā رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا yafumbirwa ne Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ. Nga Sayyidunā Imām Ḥasan رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yemwaana omukulu, Kunyah ye ye ‘Abul Ḥasan’ ate Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yamuwa Kunyah eya ‘Abū Turāb’. (Tārīkh-ul-Khulafā, pp. 132) Kunyah eno yajagala nnyo okusinga n’erinnya lye ely’eddala.

(Ṣaḥīḥ Bukhārī, vol. 2, pp. 535, Ḥadīṣ 3703)

Batya era ddi lweyaweabwa Kunyah eya ‘Abū Turāb’!

Sayyidunā Ṣāḥl Bin Sa’d رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba: Lumu Sayyidunā ‘Alī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagenda eri Sayyidatunā Fāṭima-tuz-Zahrā رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا namala najja mu Masjid nagalmira. Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yajja (ewakaawe) nabuuzza Sayyidatunā Fāṭimah رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا wa Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ jeyali ageenze. Yamuddamu nti ali mu Masjid.

Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yagenda mu Masjid nasanga nga omugoongo gwa كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ guliko enfuufu olw’okwebaka wansi. Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ yatandika okumujjako enfuufu eyali ku mugoongogwe nagamba emirundi ebiri, ‘قُمْ أَبَا تُرَابٍ’ i.e. *Owange Abū Turāb! Zuukuka.*

(*Ṣaḥīḥ Bukhārī, vol. 1, pp. 169, Ḥadīṣ 441*)

Us nay laqab-e-khāk Shaḥanshāḥ say pāyā

Jo Ḥaydar-e-Karrār kay maulā ḥay ḥamārā

(*Ḥadāiq-e-Bakhshish*)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Yasomanga Quran yonna mukaseera kamu

Mu kiseera ky’okuvuga embalaasi, Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم yatandikanga okusoma Quran Entukuvu nga ateeka okugulu okusooka webalinnya kumbalasi era namalayo okusoma Quran yonna mu bujuvu ngatannaba kulinnya nakigere kyakubiri!

(*Shawāhid-un-Nubūwwah, pp. 212*)

Obusukkulumu bwa Maulā ‘Alī ngawebwogerwaako mu Quran

Allah عَزَّوَجَلَّ yagamba mu Quran Entukuvu:

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بَائِلِينَ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ
عِنْدَ رَبِّهِمْ ۖ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾

Abo abawaayo emaali yaabwe mu bugabi, ekiro n'emisana mu kyaama ne mulwaatu, balina empeera yabwe ne Mukamawabwe. Tebajja kubeera nakutya yadde okunakuwala.

[*Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)*] (Part 2, Sūrah Al-Baqarah, Verse 274)

Engeri nnya ez'okugaba dirihaamu nnya

Ku ayah eno eyodeddwaako wagulu Şadr-ul-Afāḍil 'Allāmah Maulānā Sayyid Muhammad Na'imuddīn Murādābādī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْهَادِي yanyonyola mu *Tafsīr Khazāin-ul-'Irfān*: 'Abamu bagamba nti, eno ayah yakka mu kuwa enkizo eri Sayyidunā 'Ali كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم . Lumu, ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yalina essence nnya eza feeza (dirihaamu) zokka era nga talinaayo kirala kyakugaba; ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagaba dirihaamu ennya ezo zonna – essence emu buli kiro, emu emisana, emu mukyaama n'emu mulujjude/mulwaatu.'

Sukhan ā ker yahān 'Aṭṭār kā itmām ko puḥanchā

Tayrī 'aẓamat pay nāṭiq ab bhī ḥayn Āyāt-e-Qurānī

(Wasāil-e-Bakhshish, pp. 498)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Engeri yaffe gyetugabamu

شُبْحَنَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ! Nga abaddu ba Allah basukkulumu nnyo! Nga bwemumaze okusoma nti baali baagala okugaba essence zaabwe okusinga okuzikungaanya. Sayyidunā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم yalina dirihaamu nnya (essence 4 eza feeza) zeyawaayo mukukuba lya Allah mu ngeri nti emu yawebwaayo emisana endala ekiro, emu mu kyaama ate endala mulwaatu/mulujjude kubanga teli amanyi dirihaamu ki enakkirizibwa mu maaso ga Allah عَزَّوَجَلَّ era eja okuleeta obulungi n'emikisa ejitakoma.

Kuludda olulala, newankubadde twagala okuwaayo ekintu kyonna, tetulina kigendererwa kyakusanyusa Allah عَزَّوَجَلَّ mu mitima gyaffe! Tewali mazima era tewali kusanyusa Allah عَزَّوَجَلَّ. Kyetwaagla kyokka kwekweelaga nti ssente mmeka zetuwaddeyo. Tetusiima nga okuwaayo kwaffe kumanyikiddwa abalala. Bwetuba tuweeredeyo mu Masjid, twaagala Imām Sahib ayogere erinya lyaffe mu ssaala (Du'ā) abantu bamanye kyetuwaddeyo. Omusiraamu bwayaambinwa, omuyaambi

ayagala mu ngeri emu oba endala erinya lye liyogerweeko, enyimba z'obugabi bwe ziyimbibwe. Bwetukozesa omuntu, twaagala abeerewo ng'omuuddu oba omuweereza, era atuwaane nnyo. Quran Entukuvu etugaana okwoogera n'okwawaana ku bilungi byetukolera abalala era tulina kusaba Allah عَزَّوَجَلَّ atuwe empeera. Allah عَزَّوَجَلَّ yagamba mu Juzu eya 3, Sūrah Al-Baqarah, Aya eya 262:

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا
مِنَّا وَلَا آذَىٰ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

Aba abawaayo emmaali yabwe mu kkubo lya Allah, bwebamala okuwaayo nebatawaanira ku byengera byebaweereddwa era nebata tuusa bulabe, empeera yabwe eri ne Mukama wabwe.

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 3, Sūrah Al-Baqarah, Verse 262)

Ṣadr-ul-Afāḍil 'Allāmah Maulānā Sayyid Muhammad Na'imuddīn Murādābādī عَليُّو رَحْمَةُ اللَّهِ الْهَادِي yannyonnyola nti: 'Okujjukira ekyenjera kitegeeza okukibuulira abalala ate n'okubajjukiza kiki kyetubak oledde era n'okubanakuwaza. Ate okubalumya kitegeeza nti tubateeka okuwulira ensongi nga tugamba nti wali mwetaavu, nga toyina ssuubi era ng'olimwaavu atalina mugaso; twakweeyimilira, oba okubateeka ku pureesa mu ngeri endala etakirizibwa.' (*Khazāin-ul-'Irḡān*) Kyetusaba, kulwa Sayyidunā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَىٰ وَجْهَهُ الْكَرِيمُ Allah عَزَّوَجَلَّ atusobozese okubeera abesiimbu ngatugaba byetugaba.

أَمِينَ بِجَاهِ النَّبِيِّ الْأَمِينِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَىٰ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

Mayrā her 'amal bas Tayray wāsiṭay ho

Ker ikhlāṣ aysā 'atā Yā Ilāhī

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَىٰ عَلَى مُحَمَّدٍ

Okutegeera kwa Sayyidunā ‘Ali okwa Quran entukuvu

Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yagamba: Ndayira ku linnya lya Allah عَزَّوَجَلَّ! Mmanyi buli ayah eya Quran Entukuvu ddi era ne wwa weyakkira. Mazima, Rab (Katonda) wange عَزَّوَجَلَّ yampa omutima ogutegeera n’olulimi olubuuza.

(Hilya-tul-Awliyā, vol. 1, pp. 108)

Day taṣṭapnay pḥaṣṭaknay kī taufīq day

Day dil-e-Murtazā sawz-e-Ṣiddīq day

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Okunnyonnyola Sūrah Al-Fātiḥah

Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yagamba: Nandi tisse engamiya 70 n’okunnyonnyolwa Sūrah Al-Fātiḥah bwenba nga njagadde. (Kitegeeza nti okunnyonnyola kwa Surah al-Fatihah kutwaala empapula ezimala okutikka engamiya 70!)

(Qūt-ul-Qulūb, vol. 1, pp. 92)

Omulyaango gw’okumanya n’amagezi

Hadith bbiri eza Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ:

1. ‘أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلَى بَابِهَا’ i.e. Nze kibuga ky’okumanya ‘Alī yemulyaango gwakyo. (Al-Mustadrak, vol. 4, pp. 96, Ḥadīṣ 4693)
2. ‘أَنَا دَارُ الْحِكْمَةِ وَعَلَى بَابِهَا’ i.e. Nze nyumba y’amagezi ate ‘Alī yemulyaango gwayo. (Jāmi’ Tirmidhī, vol. 5, pp. 402, Ḥadīṣ 3744)

Obusukkulumu bwa Sayyidunā ‘Alī nga bwe

bwayogerwaako Nabi ﷺ

Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yagamba nti lumu Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ (nag ayogera nange) yagamba: ‘Olikilabirwaako ekya (Sayyidunā Nabī) ‘Īsā (عَلَيْهِ السَّلَام) abayudaaya bamuwalana; bwe bavuma maamawe ate abanaswaara (abakuristaayo) bwebamwaagala, baamusukkulumya ku ddaala lyataali.’

Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yayongerayo nagamba: ‘Abantu bamirundi ebiri abajja okufafaagana kulwange; abo abasukka ekkomo mu kunjagala bajja kungattako ebiteendo byesirina ate abo abampalana kijja kubawaliriza okunvuma.’ (*Musnad Imān Aḥmad Bin Ḥanbal, vol. 1, pp. 336, Ḥadīṣ, 1376*)

*Tafzīl kā joyā na ḥo Maulā kī wilā mayn
Yūn choṛ kay gawḥar ko na tū baḥr-e-khazaf jā*

(Zauq -e-Na’at)

Amakulu: Temwaagla Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ okutuusa nga kiraga nti ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yali musukkulumu ku ba Shaykhayn Karīmāy! رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا Awo muba mukoze ensobi ennene ennyo era nga muvudde mu bukkiriza obutangaavu okusinga amayiinja ag’omuwendu, temukkiririza mu nzikiriza etalina mugaso ate etalina bujulizi.’

Okuwalana Sayyidunā ‘Alī

Nga ayogera ku Ḥadīṣ eyo eli waggulu, omukeenkufu mu kunyinyola Quran Ey’ekitiibwa, Ḥakīm-ul-Ummat Shaykh Muftī Aḥmad Yār Khān كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yagamba: Okwaagala kwa ‘Alī (كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ) kyekinyusi ky’obukkiriza. Naye, kibi nnyo okusukka ekkomo mu kwaagala. Ate okuwala Sayyiduna ‘Alī kiri Ḥarām ddala (tekikkirizibwa naakamu) era oluusi kibeera Kufr (obutakkiriza).

(*Mirāt-ul-Manājīḥ, vol. 8, pp. 424*)

‘Alī-ul-Murtazā shayr-e-Khudā ḥayn
Kay in say khush Ḥabīb-e-Kibriyā ḥayn

Omumanyi w’ebirabwa n’ebitarabwa

Sayyidunā ‘Abdullāh Bin Mas’ūd رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba, ‘Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ mumanyi munnene nnyo mu ngeri nti alina okumanya kw’ebyo ebirabwa n’ebitarabwa.’ (Ibn ‘Asākir, vol. 42, pp. 400)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Eby’enkizo bisatu ebya Sayyidunā ‘Alī

Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Umar Fārūq-e-A’zam رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba, ‘Sayyidunā ‘Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ alina eby’enkizo bisatu era singa kimu kubyo kyali kimpeereddwa, kyandibadde kyamuwendo gyendi okusinga engamiya emyuufu.’ Ba Swahaaba bamubuuza ku bino eby’enkizo ebisatu. Ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ nagamba:

1. Nabbi wa Raḥmah صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yafuumbiza muwalawe Fāṭima-tuz-Zahrā رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا eri yye.
2. Amakaage gaali kumpi n’aga Nabbi صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ munda wa Masjid-un-Nabawī era buli kyaali kikkirizibwa kuye munda wa Masjid kyaali kyanjawulo jaali.
3. Bandera y’obusiraamu yamuwebwa mu lutalo lwa Khaybar.
(Al-Mustadrak, vol. 4, pp. 94, Ḥadīṣ 4689)

Baḥr-e-taslīm-e-‘Alī maydān mayn
Sar jḥukay reḥtay ḥayn talwārawn kay

Amadaala g’aba Şaḥābah̄ mu busukkulumu

سُبْحَنَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ! Ekittibwa kya Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ kyaali kisukkulu era yali agulumizibwa Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Umar Fārūq-e-A’zam رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ, naye tekitegeeza nti Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yali asinga Sayyidunā ‘Umar Fārūq-e-A’zam رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ mu madaala.

Nga bwekyayogerwaako Şadr-ush-Sharī’ah̄, Badr-ut-Ṭarīqah̄, ‘Allāmah̄ Maulānā Muftī Muhammad Amjad ‘Alī A’zamī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْقَوِي, entegka y’obusukkulu n’amadaala muntegeera ya ba Ahl-e-Sunnat Wa-Jamā’at (ekibiinja ekituufu) eri nti: Ba رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ aba Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ kababeera bawaggulu oba abawaansi (ate tewaliyo wa wasni mu bbo) bonna baakuyingira Jannah. Ng’ovudde ku ba Nabbi n’ababaka, Şiddīq-e-Akbar olwo ‘Umar Fārūq-e-A’zam olwo ‘Uşmān-e-Ghanī olwo Sayyidunā ‘Alī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ basukkulumu nu ntegeka eyo okusinga ebitonde bya Allah عَزَّوَجَلَّ byonna kabibeere majinni (jinn), abantu oba bamalayika. Oyo yenna atwaala Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ nti musukkulumu ku Sayyidunā Şiddīq oba Fārūq رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا abeera mukafiiri era n’enzikiriza enkyaamu.

Obusukkulumu mu madaala oluvanyuma lw’abo abamenyeddwawagulu bakaliifa abana ab’obusiraamu buli eri abasigadde mu ba ‘Asharāḥ̄ Mubashsharāḥ̄, okwonozaako Ḥasanayn Karīmāyn, Aşhāb-e-Badr olwo ne Aşhāb-e-Bayt-ur-Riḍwān ate banno bonna ba Jannatī (Bakakasibwaako e Jannah). Wano, obusukkulumu kitegeeza okubeera ow’ekitiibwa era omwagalwa mu maaso ga Allah عَزَّوَجَلَّ. Kino nakyo kitegeeza okubeera n’empeera enyingi.

(Bino bijjidwa mu: *Bahār-e-Sharī’at*, vol. 1, pp. 241-254)

Mustafa kay sab Şaḥābah̄ jannatī ḥayn la-jaram
Sab say razī Ḥaq Ta’ālā sab pay ḥay Us kā karam

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Amanya ga ba‘Asharaḥ Mubashsharaḥ

Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم naye ali omu kwabo ba ‘Asharaḥ Mubashsharaḥ. Ba ‘Asharaḥ Mubashsharaḥ kitegeeze ba Sahabah ekkumi رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ abasanyusibwa amawulire ga Jannah nga Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yabakakasa. Sayyidunā ‘Abdur Raḥmān Bin ‘Awf رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba nti Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yagamba, ‘Abū Bakr, ‘Umar, ‘Uṣmān, ‘Alī, Ṭalḥaḥ, Zubayr, ‘Abdur Raḥmān Bin ‘Awf, Sa’d Bin Abī Waqqāṣ, Sa’id Bin Zayd ne Abū ‘Ubaydah Bin Jarrah (رَضُوا أَلِلَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ) ba Jannati.’

(Jāmi’ Tirmizī, vol. 5, pp. 416, Ḥadīṣ 3768)

Woh dasawn jin ko jannat kā muxdah milā

Us mubāarak jamā’at pay lākhaun Salām

(Ḥadāiq-e-Bakhshish)

Obusukkulumu bwa ba Khulafā-e-Rāshidīn

Omumanyi omukeenkufu mu kulamulwa kw’obusiraamu (Fiqḥ) Sayyidunā ‘Abdullāh Bin Mas’ūd رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba nti Omwagalwa era Ow’ekitiibwa Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yagamba:

أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَأَبُو بَكْرٍ أَسَاسُهَا وَعُمَرُ حِيطَانُهَا وَعُثْمَانُ سَقْفُهَا وَعَلِيٌّ بَابُهَا

Nze kibuga ky’okumanya, Abū Bakr ye musiiinji gwakyo, ‘Umar ye biseenge byakyo, ‘Uṣmān ye kasolya kaakyo ate ‘Alī ye mulyango gwakyo. (Musnad-ul-Firdaus, vol. 1, pp. 43, Ḥadīṣ 105)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Okwagala kwa Sayyidunā ‘Alī kikwataaza ki

Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Alī-ul-Murtadā كَرَّمَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم yagamba: Ng’ovudde ku Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, ‘Abū Bakr ne ‘Umar be basiinga bonna.’ Yagattako *لَا يَجْتَمِعُ حَتَّى وَبُعْضُ ابْنِ بَكْرٍ وَعُمَرُ فِي قَلْبِ مُؤْمِنٍ*

Okunjagala n’okutamwa Abū Bakr ne ‘Umar tebiyiinza kugattibwa mu mutima gwa mukkiriza yenna.’

(Al-Mu’jam-ul-Awsaṭ liṭ-Ṭabarānī, vol. 3 p. 79, Ḥadīṣ 3920)

Ekyaama ekyewuunyisa eky’obutalumwa nyonta

Abantu abalina endowooza ya ‘*Damā dam mast Qalandar, Alī dā pehlā number*’ [i.e. Qalandar (omusiinza) asigala ng’abulide mu bwagazi obutukuvu ate ‘Alī yasooka era y’owokumwanjo mu ba kaliifa abana] basobya nnyo. Okubatereeza, ekyafayo ekizaa obujja enzikiriza kiwereddwa wano wansi. Kisome era Allah عَزَّوَجَلَّ bwaba ayagadde, kkiriza amazima.

Sayyidunā Shaykh Abū Muhammad ‘Abdullāh Muḥtadī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْقَوِيُّ yagamba: اَلْحَمْدُ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ, nafuna omukisa okukola Hajj. Munda mwa Ḥaram-e-Ka’bah, nabuulirwa ku muntu eyali tanywa mazzi – kyanewuunyisa nnyo. Nagenda okumulaba era nemubuuza ensonga. Yagamba, ‘Nva Hillah (ekibuga wakati wa Iraq). Lumu naloota ekirooto ekyentiisa era nenesaanga nga nkooye olw’enyonta enyingi. Mungeri emu nasobola okutuuka ku Ḥawḍ-e-Kawṣar (Oluzzi lwa Kawṣar) olw’owekitiibwa Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ. Nasanga Sayyidunā Ṣiddiq-e-Akbar, Sayyidunā ‘Umar Fārūq-e-A’ẓam, Sayyidunā ‘Uṣmān-e-Ghanī ne Sayyidunā ‘Alī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ bonna nga webali – nga bano ab’ebitiibwa bagabira abantu amazzi. Naseembera eri Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ kubaanga nali mutwaala nti musukkulumu kuba kaliifa abasatu abalala ab’obusiraamu.

Kyanewuunyisa, ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yakyuuka nanviir! Enyoonta yali ennuma nnyo era nagenda eri bakaliifa abasatu abalala omu kw’omu era nga buli omu anesonyiwa i.e bakyuusa feesi zaabwe okuva gyendi.

Mu kaseera katono, natuuka ku Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ. Najja gyalī era ne neemulugunya, ‘Maulā ‘Alī yakyusiza feesiye okuva gyendi era natampa ku mazzi.’ turned his face away from me and did not make

Ebyamagero ebyewuunyisa ebya Sayyiduna ‘Ali

me drink water.’ Ow’ekitiibwa Nabbi ﷺ yagamba, ‘Bakuwa batya amazzi! Owalana ba Sahaba bange.’ Nga maze okuwulira bino nakakasa nti nalina enzikiriza ekyamu. Mu kwejjusa, neenenya mu maaso ga Nabbi ﷺ. Ow’ekitiibwa Nabbi ﷺ yampa ebakuli y’amazzi oluvanyuma nenzuukuka. ﷺ okuva lwenanywa amazzi okuva mu bbakuli mu mikono gya Nabbi ﷺ sidangamu kuwulira nyonta. Oluvanyuma lw’ekirooto kino, nabuulira ab’oluganda bange benenye. Abo abenenya nebakkiriza mu nzikiriza ya Ahl-e-Sunnat Wa-Jamā’at, nasigaza enganda nabo ate nemenyawo enganda zabagaana (*Bino bijjidwa mu: Miṣbāḥ-uṣ-Ṣalām, pp. 74*)

Jab dāman-e-Ḥazrat say ḥam ḥo gaye wābastāḥ

Dunyā kay sabḥī rishtay baykāṛ nazar āye

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Abaagalwa ab’oluganda abasiraamu! Kijiddwa mu kyafaayo ekiwedde nti okubeera omusiraamu omutuufu olina okwagala ba Sahaba bona ﷺ aba Nabbi ﷺ. Omuntu BWaba nga ayagala abamu ku ba Sahaba naye natamwa abalala olwo abeera mu bubuze obunene. Tusaba Allah ﷻ atuwe okwaagala okutafa eri ba Sahaba bonna ne ba Ahl-e-Bayt ﷺ! Mu mbeera y’obwagazi obungi, tusaba Allah ﷻ atuwe obujulizi tufiire wansi w’ekiyitirirwa eky’ekiragala (Gumbad-e-Khazrā) nga tulaba Nabbi ﷺ, tuziikibwe mu Jannat-ul-Baqī’ era n’okulilwaana Nabbi ﷺ nab’olusegerebe abana ﷺ mu Jannat-ul-Firdaus!

أَمِينَ بِجَاهِ النَّبِيِّ الْأَمِينِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

Ṣaḥābah kā gadā ḥūn aur Ahl-e-Bayt kā khādīm

Yeh sab ḥay āp ḥī kī to ‘ināyat Yā Rasūlallāh!

*Mayn hūn Sunnī, rahūn Sunnī, marūn Sunnī Madīnay mayn
Baqī’-e-Pāk mayn ban jāye turbat Yā Rasūlallāh!*

(Ḥadāiq-e-Bakhshish, pp. 184-185)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Okulaba Sayyidunā ‘Ali i ‘Ibādah

Ku lupapula 74 olwa *Sawāniḥ Karbalā* [ekitabo eky’empapula 192 - ekyafulumizibwa Maktaba-tul-Madīnāh, omukono ogwa Dawat-e-Islami ogufulumya ebitabo], ‘Allāmaḥ Maulānā Sayyid Muhammad Na’īmuddīn Murādābādī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْهَامِي yawandika Ḥadīṣ emu nti: Sayyidunā Ibn Mas’ūd رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba nti Nabbi كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yagamba, ‘Okulaba ‘Alī-ul-Murtaḍā (كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ) ‘Ibādah.’ *(Al-Mustadrak, vol. 4, pp. 118, Ḥadīṣ 4737)*

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Okwogerezeganya nabafu

Abagalwa ab’oluganda abasiraamu! Ebimu ku byewunyisa era ebyenjawulo ebya Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Alī-ul-Murtaḍā ebiraga obusukkulumuu bwe kiri nti yali ayogerezeganya nabafu kulw’obuyinza Allah عَزَّوَجَلَّ bweyamuwa, era kino kirina obujulizi. Nabwekityo, Sayyidunā Imām ‘Abdur Raḥmān Jalāluddīn Suyūṭī Shāfi’i عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْكَافِي yawandiika mu kitabo kye *Sharḥ-uṣ-Ṣudūr*: Sayyidunā Sa’id Bin Musayyab رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba, ‘Lumu twayita ku ntaana ne Amīr-ul-Mu`minīn, Sayyidunā ‘Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ. Sayyidunā Maulā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم yayatula, ‘أَبَانْجَة أَبَانْتُو ب’أَمُو نْتَانَا عَرَا نَسَابَا أَلَلَاḤ أَبَاسَاأَسِيرَة.’ Oluvanyuma nagamba, ‘Abange abantu b’omu ntaana! Munaatuwa amawulire

gamwe oba tubawe agaffe?’ Sayyidunā Sa’īd Bin Musayyab رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba, ‘Twawulira ebigambo وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ okuva mu ntaana, era omuntu yali agamba: Owange Amīr-ul-Mu`minīn! Tuwe amawulire kwebyo ebibaddewo oluvanyuma lw’okufaa kwaffe.’

Sayyidunā Maulā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yaddamu, ‘Muwulirize! Emaali zammwe zagabanyizibwa, abakyala bammwe bawasibwa, abana bamwe baafuuka ba mulekwa, ate abalabe bamwe batebenkerede mu mayumba gemwazimba nemugumya. Kati mutubulire kiki ekibatuseeko.’ Oluvanyuma lw’okuwulira ebyo eddoboozi lyava mu ntaana nti, ‘Owange Amīr-ul-Mu`minīn! Esaanda zaffe zayulika, enviiri zaffe zaakutuka, amaliba gaffe gayulikamu obutundu tundu, amaaso gaffe gayingira munda mu matama gaffe. Amasira gava mu nyindo zaffe era twafuna ekyo kyenyni kyetwaweereza (emirimu gyetwaakola), era twafiirwa mwebyo byetwaalekayo emabega.’

(Sharḥ-uṣ-Ṣudūr, pp. 209; Ibn ‘Asākir, vol. 27, pp. 395)

Ākhirat kī fikr karnī ḥay zarūr Zindagī aik dīn guzarnī ḥay zarūr

Qabr mayn mayyat utarnī ḥay zarūr

Jaysī karnī waysī bharnī ḥay zarūr

Aik dīn marnā ḥay ākhir maut ḥay Ker lay jo karnā ḥay ākhir maut ḥay

Ebimuli ebya Madanī eby’okwebuulirira

Abagalwa ab’oluganda abasiraamu! Okuva mu kyafaayo ekyo, yuyigamu obusukkulumu n’obuyinza bwa Sayyidunā ‘Alī era n’amanyige ag’okuwulira, nga ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ bweyanyumya n’abafu n’ababuza ebikwaata ku bulamu bwabwe mu Barzakh, yawuliriza n’okuddaamu kwabwe era nabategeeza ku by’okunsi. Tewali kubuusuabusa, kino kimu ku byamagero bye. Okugatta kukino, mulimu ebimuli ebya Madanī eby’okwebuulirira okuva mu kyafaayo kino. Oyo atalongoosa mirimu gye nanzikiraye,

wabula nanyumirwa era natuukiriza obwagaazi bwe nga mugayaavu ku by’obulamu obw’oluvanyuma, entaanaye ejjakubeera nyumba yabizibu gyali; endooto z’okunsi n’obwagazi tebija kumuyamba.

Okuyongerezaako, oyo atwaala obulamu bwe bwonna nga akunganya byabugaga byokka kuno kunsi era naafa mu mbeera yemu naziikibwa mu ntaana eyekizikiza, tali ganyulwaamu mu byobugaga bye; aba’enyuma ye nabasika bajja kutwala obufuzi ku maaliye ate bayinza n’okulwanagana olw’ebyobugaga ebyo. Ate ono omubuyabuya eyali yebiinkidde mu kukungaanya eby’obugaga, nga awangala obulamu obujude ebibi era nga yewala amateeka ga Ḥalāl & Ḥarām ajjakusaanira ebibonerezo by’omuliro.

Dawlat-e-dunyā kay pīchāy tū na jā

Ākhirat mayn māl kā ḥay kām kyā?

Māl-e-dunyā dau jahān mayn ḥay wabāl

Kām āye gā nā paysh-e-Ḥul-Jalāl

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Obugabi bwa Mustafa eri Maulā ‘Ali Mushkil-Kushā

Abagalwa ab’oluganda abasiramu! Ebyamagero nebyewuunyisa ebya Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ ebyogeredwaako okutuusa wano byengera bya Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ. Olw’okwagala n’okufaayo okw’ejawulo okwa Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, Allah عَزَّوَجَلَّ yamuwa eddaala elyenjawulo era buli muntu ajja oluvanyumalwe amwegoomba. Ow’ekitiibwa Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yalaga okwagalaakwe okusuffu okwamusukulumya okuva ku balala bonna era ekitiibwa kino ekinene tekiyinda kufunibwa abanene mu ba Walī, Quṭb, Ghauṣ oba ‘Abdāl. Kyawandikiibwa mu *Bahār-e-Sharī’at*, Voliyumu 1, olupapula 253: ‘Walī kabeere kuddaala ki, tayinza ku geragaranizibwa na ddaala lya Ṣaḥābī.’

Omuwaambi wa Khyber

Okulaga okwagala n'okufaayo okwa ow'ekitiibwa Nabbi ﷺ eri Sayyidunā 'Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ, soma ekyafayo kino ekiza obujja obukkiriza. Sayyidunā Ṣāhl Bin Sa'd رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba: Nabbi ﷺ yagamba ku lunaku lwa Khyber, 'Enkeera njakuwa bandera eni eri omuntu oyo, ku lulwe, Allah عَزَّوَجَلَّ ajjakubawa obuwanguzi. Ayagala Allah عَزَّوَجَلَّ ne Rasūl we (ﷺ) era Allah عَزَّوَجَلَّ ne Rasūl we (ﷺ) nabo bamwagala.'

Enkeera buli omu yali asuubira ebandera okumuweebwa. Nabbi ﷺ yagamba, 'Alī Bin Abī Ṭālib aliwa?' Abantu bagamba nti yali alwadde obulwadde bw'amaaso. Nabbi ﷺ yamuyita. Yalheetbwa era Nabbi ﷺ yateeka amalusuge ag'emikisa ku maasoge era namusabira. Sayyiduna 'Alī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yawona nnyo era nga alinga eyali talina bulwadde bwonna ate era ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yaweebwa bandera. Sayyidunā 'Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yabuuza, 'Owange Nabbi ﷺ! Nwaane olutalo okutuusa lwebasiramuka?' Omwagalwa Rasūl ﷺ yagamba, 'Beera wakisa okutuusa lwotuuka ku ddwaaniro. Oluvanyuma bayite eri obusiraamu era bamanyise amateeka ga Allah عَزَّوَجَلَّ agabakwata ko. Ndayira Allah عَزَّوَجَلَّ! Allah عَزَّوَجَلَّ bwalungamya (bwasiramusa) omuntu omu ku lwakaweefube wo ekyo kisinga okubeera n'engamiya emyuufu. (*Ṣaḥīḥ Bukhārī, vol. 2, pp. 312, Ḥadīṣ 3009; Ṣaḥīḥ Muslim, pp.1311, Ḥadīṣ 2406*)

Okulaba ku manyi ga Ḥaydari

Mu lutabaalo lwa Khyber, omuyudaaya omu yalwanyisa Sayyidunā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ. Mukulwaana, engabo ya Sayyidunā 'Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yagwa wansi. Naye ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yasobola okutuuka ku makaanda. Ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yabangula olujji lw'amakaanda okuva ku kisenge n'engaloze enkalu era nalukozesa nga engabo okwetangira. Ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yakwaata olujji n'obunyweevu

era nalwaana okutuusa ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ bwayawamba amakanda ga Khyber. Kigambibwa nti olujji olwo llwali luzitowa nnyo era n’abantu 40 bagezako okulusitula oluvanyuma lw’olutalo naye tebasobola. (*Dalā'il-un-Nubūwwah lil-Bayhaqī, vol. 4, pp. 212*)

A'lā Haḍrat رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ yagamba:

Shayr-e-shamshīr zan shāh-e-Khyber shikan

Par tawi dast-e-qudrat pay lākhaun Salām

(*Ḥadāiq-e-Bakhshish*)

Omuntu omulala yagamba:

‘Alī Ḥaydar! Tayrī shawkat tayrī ṣawlat kā kyā kehnā

Kay khuṭbah paṛh rahā hay āj tak Khyber kā ḥer żarraḥ

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Obuvumu bwa Sayyidunā ‘Alī tebwenkanika

Obuvumu obw’enjawulo kyekimu ku bisukkulumu bya Amīr-ul-Mu`minin Sayyidunā ‘Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ. Amazima gakino gakakasibwa eddoboosi okuva awatalabwa. Kigambibwa: Lumu Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yali alwaanyisa abatakkiriza, nga abasalaasala mubutundutundu mu lutalo, eddoboosi lyawulirwa okuva awatalabwa, لَا تَعَالَى سَيْفٌ إِلَّا دُؤَالْفَقَارِ وَلَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ, *Tewali buvumu nga obwa ‘Alī ate tewali kiso kiringa Żulfiqār.’*

(*Juz Al-Hasan Bin ‘Arafa-tul-‘Abadī, pp. 62, Ḥadīṣ 38*)

Ḥayn ‘Alī mushkil-kushā sāyah kunā sar per mayray

لَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ، لَا سَيْفٌ إِلَّا دُؤَالْفَقَارِ

(*Wasā'il-e-Bakhshish, pp. 400*)

Emikisa gy’amalusu n’okusaba kwaMustafa Karīm ﷺ

Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yagamba, ‘Amaaso gange tegalwaala ngako ku conjunctivitis (okuzimba kw’amaaso) kubanga amalusu ag’emikisa aga Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ gateekebwako.’ (*Musnad Imām Aḥmad Bin Ḥanbal*, vol. 1, pp. 169, Ḥadīṣ 579)

Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yali ayambala engoye z’obutiti mu bbugumu ate engoye z’ebbugumu mu butiti. Bweyabuuzibwa ensonga, ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yaddamu nti Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ bweyateeka amalusuge ag’emikisa munda mu maaso gange okuva mu kamwake ak’emikisa, ye صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yansabira: اَللّٰهُمَّ اَذْهَبْ عَنْهُ الْحَرَّ وَالْبَرْدَ i.e. Ayi Allah (عَزَّوَجَلَّ), Jjawa ebbugumu n’obunyogovu okuva ku ‘Alī.’ Okuva kw’olwo siwulira bunyogovu wadde buggumu.

(*Ibn Mājah*, vol. 1, pp. 83, Ḥadīṣ 117)

Ijābat kā sahrā ‘ināyat kā joṛā

Dulḥan ban kay niklī Du’ā-e-Muhammad

(*Ḥadāiq-e-Bakhshish*)

Obwetowaze bwa Maulā ‘Alī

Newankubadde Sayyidunā ‘Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yali muvumu, yali wala okuva ku kwekuluntaza, okwewana n’okwewulira, era ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yali kulaga kwa bwetowaze. Nga ‘Allāmah ‘Alī Qārī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْبَارِي bwe yagamba, ‘Maulā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yamegga omukafiiri omu mulutalo namubeera kukifuba okumutta. Omukafiiri yamuwandulira amalusu. Maulā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yamuleka mangu ddala era nasituka. Omukafiiri yamubuuza ensonga. Maulā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yamugamba, ‘Ekikolwakyo eky’okumpandulira amalusu kinyiiziza. Nabwekityo, okutibwakwo kwandibadde kwanakyemalira era nga si kulwa ddiini. Nolwekyo nkutadde genda.’ Omukafiiri yewunya obwetowaze obwo era nasiramuka.

(*Mirqāt-ul-Mafātīḥ*, vol. 7, pp. 16, Ḥadīṣ 3451)

Abagalwa ab’oluganda abasiramu! Mulabye engeri obwetoowaze bwa Amīr-ul-Mu’minīn Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ jebwasiramusa omuyudaaya. Mungeri yemu, ba Wali bangi ab’obusiramu bagenda nga mumaaso n’okwebala emirimu gyabwe emirungi nga bewala okwelaga (riya). Bwebasanga nga okubuusabuusa okutono nti Nafs (omwoyo ogwa wansi) oba sitaani oba okwelaga biyingiddemu, baali begeendereza nnyo era olusi nga baddamu omulimu ogwo omulungi.

Emyaka 30 egya Ṣalāḥ gyaddibwaamu

Wali omu رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى yali asadde Ṣalāḥ okumala emyaka 30 ku lunyiiriri olusooka mu Masjid. Lumu teyasanga kifo ku lunyiiriri olusooka neyegata ku lunyiiriri olw’okubiri era natandika okuwulira ensanyi nti abantu bajakugamba, ‘Laba! Asubiddwa olunyiiriri olusooka leero.’ Mangu ddala nga ekilowoozo kino kimujjide, yatandika okwebalirira Nafs ye (omwoyo gwe) nga agamba: ‘Owange Nafs! Ṣalāḥ zembadde nsaalira ku lunyiiriri olusooka okumala 30 egiwedde zibadde zakweelagira mu maaso gabantu era yensonga lwaki owulira ensanyi leero?’ Nabwekityo, yaddamu emyaka 30 egya Ṣalāḥ era naleka ekyokulabiraako ekyenjawulo mu bwetowaze n;obukkiriza.

(Iḥyā-ul-‘Ulūm, vol. 2, pp. 302)

Tusaba Allah عَزَّوَجَلَّ amusaasire era atusonyiwe kululwe nga tetubaliddwa!

أَمِينَ بِجَاهِ النَّبِيِّ الْأَمِينِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

Day ḥusn-e-akhlāq kī dawlat

Ker day ‘aṭā ikhlāṣ kī na’mat

Mujh ko khazānah day taqwā kā

Yā Allah! Mayrī jḥaulī bhār day

(Wasāil-e-Bakhshish, pp. 109)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Ova mu nze!

Nabbi Ow’ekitiibwa صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yalaga ekitiibwa kya Maulā ‘Ali كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ bweyagamba: ‘أَنْتَ مِثِّي وَأَنَا مِنْكَ’ i.e. Ggwe ova mu nze era nze nva mu ggwe.’ (*Jāmi’ Tirmizī, vol. 5, pp. 399, Ḥadīṣ 3736*)

Ay ṭal’at-e-sheh! Ā, tujhay Maulā kī qasam, ā

Ay zulmat-e-dil! Jā, tujhay us rukh kā ḥalaf, jā

(Żauq-e-Na’at)

Amakulu: Owange ekitangaala Maulā ‘Ali كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ, ntangaaza nzenna ku lwa Allah عَزَّوَجَلَّ. Owange ekizikiza ky’omu mutima gwange, genda nvira Maulā ‘Ali كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ!

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Oli muganda wange

Sayyidunā ‘Abdullāh Bin ‘Umar رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا yagamba nti Nabbi صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yatekawo oluganda wakati w aba Sahaba be (mu Madīnāh, wakati wa ba Muḥājirīn (ba Sahaba abaseenguka) ne ba Anṣār رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمْ). Maulā ‘Ali كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yajja namaziga nga gava mu maasoge, ‘Yā Rasūlallāh صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ! Otaddewo oluganda wakati w aba Sahaba naye nze tontadde muganda wa mulala?’ Nabbi صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yamuddamu, ‘أَنْتَ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ’ i.e. oli muganda wange kuno kungsi ne ku Akhira (obulamu bw’ oluvanyuma) (*Jāmi’ Tirmizī, vol. 5, pp. 401, Ḥadīṣ 3741*)

Okunyinyilwa kwa Ḥadīṣ eno

Ku Ḥadīṣ eyo, omukenkufu mu kunyonyola Quran Eyekitiibwa, Ḥakīm-ul-Ummat Shaykh Muftī Aḥmad Yār Khān عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْعَظِيمَان yagamba: Oli kizibwe wange era nkufudde muganda wange mu

‘Aqd-e-Muwākhāt (luganda) era nkufudde muganda wange kuno kungsi ne ku Akhira (obulamu bw’oluvanyuma).

سُبْحَنَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ Naye, kira okumanyibwa nti newankubadde ekyowaggulu kituufu, Maulā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ tayita ngako Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ nga mugandawe; wabula buli lweyamuyita, yali agamba ‘Yā Rasūlallāh صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ’. Kati tusobola tutya ffe abawansi okuyita Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ nti muganda waffe’!

(*Mirāt-ul-Manājīh*, vol. 8, pp. 418)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Okwagala kwa Sayyidunā ‘Alī eri Nabbi ﷺ

Omuntu pmu yabuuza Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ, ‘Nabbi رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ omwagala kyenkana wa?’ Ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yaddamu, ‘Ndayira Allah عَزَّوَجَلَّ Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ mwagalwa gyetuli okusinga amayumba, abaana, abazadde n’amazzi aganyogoga mu kaseera ng’oli muyonta.’ (*Ash-Shifā*, vol. 2, pp. 22)

Empisa za Sayyidunā ‘Alī

Sayyidunā ‘Abī Ṣāliḥ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ yagamba, ‘Lumu Sayyidunā Amīr Mu’āwiyāh رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagmaba Sayyidunā Dirār رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ, ‘Tukusaba okutubuulira empisa za Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ mu maaso gange.’ Sayyidunā Dirār رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ yagamba, ‘Omu tayinza kutegeera ddaala lyakumanya n’amagezi ga Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ; ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yalina obumalirivu obw’ekyuma mu bikwata ku bya Allah era n’okumuyamba mu ddiiniye; ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yali ayogera mungeri enseengeke era yali amala ensonga n’obulamuzi obusukkulumu. Maulā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yali nsulo y’akumanya n’amazgezi. Buli ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ bweyayogera, okwogerakwe kwali kujudde ebimuli by’amagezi; ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yali wala nnyo okuva ku by’ensi. Ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yali awulira essanyu (mu kusinga Allah عَزَّوَجَلَّ)

mu kizikiza kyekiro. Ndayira Allah ﷺ! Ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yali akaaba nnyo, mugezi era nga munakuwavu. Ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yali yemabala Nafs ye (omwoyo gwe). Ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yali ayagala okwambala engoye enzito era yalyanga omugaato omuzito. Ndayira Allah ﷺ! Ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yali wakitiibwa nnyo era fenna twali tutya okwogera naye. Naye, buli lwetwamu kyaalira, ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yali ajja mu maaso natusisinkana n'esanyu; ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yaddamu ebibuuzo byaffe era nakkiriza okuyita kwaffe. Buli ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ bweyamwenya, amanyoge ag'emikisa gafaanana olukomera lw'ayinja ameeru. Ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yali awa ekitiibwa eri abalongoofu, nga ayagala ba Masākīn (abaavu) era yali tawa suubi eri abo ab'obuyinza oba abagaga okutuukiriza okwagala kwabwe okukyamu. Teli munafu yali anyiziddwa mu maasoge; wabula ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yali ayagala okulamula kw'amazima okukolebwa mu maasoge.

Ndayira Allah ﷺ! Nalaba nti ekiro bwekyajanga, ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yali akaaba nnyo nga akute ekilevu kye eky'ekitibwa era nga yekyuusa nga omuntu akoseddwa. Namuwulira nga agamba 'Owange nsi! Onviiridde oba okyanjagala? Owange nsi ennimba! Genda obuze omuntu omulala. Nakunoba emirundi esatu omutali ngeri yakuddirwa. Emyaka gyo mimpī nnyo, eby;okwewuunda byo n'ebyengera bitono era ebibonerezo byo bingi. Ah! Olugendo eri obulamu obw'oluvanyuma luwanvu, ebyetagiso bitono, ate ekkubo lizibu era lijudde obubeenje.

Nga awulidde bino, Sayyidunā Amīr Mu'āwiyah رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yakaaba nnyo ekirevu kye nekijjula amaziga era abantu abaaliwo nabo nebakaaba. Oluvanyuma ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba: 'Emireembe gibeere ku Abul Ḥasan (Sayyidunā 'Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم)! Ndayira Allah ﷺ! Ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ mazima yali nga bwekyogedwa.'

(‘Uyūn-ul-Ḥikāyat, pp. 25)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Maulā ‘Alī ali ‘Walī’ wabakiriza

Sayyidunā ‘Imrān Bin Ḥuşayn رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba: Nabbi
 إِنَّ عَلِيًّا مَيِّتٌ وَأَنَا مِنْهُ وَهُوَ وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yagamba,
 (Amakulu: ‘Alī ava mu nze era nze nva mu ‘Alī, ate ye ali Walī wabuli mukkiriza.) (Jāmi’ Tirmizī, vol. 5, pp. 498, Ḥadīṣ 3732)

Wāsiṭah Nabīyaun kay Sarwar kā

Wāsiṭah Siddīq-o- ‘Umar kā

Wāsiṭah ‘Uṣmān-o-Ḥaydar kā

Yā Allah! Mayrī jḥaulī bhār day

(Wasāil-e-Bakhshish, pp. 107)

‘Walī’ wano kitegeeza ki?

Omukenkufu mu kunyonyokla Quran, Ḥakīm-ul-Ummat Shaykh Muftī Aḥmad Yār Khān عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْكَثَّان yanyonyola nti wano ‘Walī’ tekitegeeza ‘Kaliifah’, wabula kitegeeza ‘mukwaano’ oba ‘muyambi’. Nga Allah عَزَّوَجَلَّ bwe yagamba:

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا

Teliyo mukwano gwammwe okujjako Allah n’ababakabe n’abakkiriza

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 6, Sūrah Al-Māidah, Verse 55)

Wano nawo ‘Walī’ kitegeeza muyambi. Ḥadīṣ eyogedwako waggulu eraga ebintu bibiri. Ekisooka, ‘Yā ‘Alī Madad’ ng’oli mu kizibu kikkirizibwa kubanga Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم yemuyambi w’abakkiriza abatuufu okutuusa ku lunaku lw’enkomerero. Ekyokubiri, okumuyita ‘Maulā ‘Alī’ nakyok kikkirizibwa kubanga ye رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ye Walī ne Maulā wa abasiraamu bonna.

(Mirāt-ul-Manājīh, vol. 8, pp. 417)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Okutegeera obujulizi bw'okugamba 'Yā 'Alī Madad'...

Abagalwa ab'oluganda abasiramu! Okutegeera ekigendererwa emabega w'okugamba 'Yā 'Alī Madad' n'okugoba okubuzaabuzibwa kwa sitaani, gula VCD, eyitibwa '*Ghayrullāh say Madad māngnay kā Šubūt*' okuva mu Maktaba-tul-Madināh, omukono ogufulumya ebitabo ogwa Dawat-e-Islami, era ogirabe. Okugattako, ekintu kyekimu kinyonyolwa okuva mu kitangala kya Quran ne Ḥadiš mu kitabo kino okuva kulupapula 56 okutuusa 95.

Empeera y'okwagala ba Aḥl-e-Bayt

Olunaku lumu Nabbi صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yakwata emikono gya Imām Ḥasan and Ḥusayn رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا nagamba, 'Oyo yenna anfuula mukwani gwe ate nagattako, nabafuula bbo nebazade baabwe nga baagalwa gaali, ajja kubeera nange ku lunaku lw'enkomerero.'

(*Musnad Aḥmad Bin Ḥanbal*, vol. 1, pp. 168, Ḥadiš 576)

*Mustafa 'izzat baḥḥānāy kay liye ta'zīm dayn
Ḥay buland iqbāl tayrā dūdman¹-e-Aḥl-e-Bayt*

(*Żauq-e-Na'at*)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Abagalwa ab'oluganda basiraamu! Oyo ayagla ba Aḥl-e-Bayt yesiimye, ajjakubeera n'ekitiibwa kuno kungsi ne ku akhira. Ajjakubeera n'omukisa okubeera kumpi n'Omwagalwa Nabbi صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ku lunaku lw'enkomerero era ajjakusonyiyizibwa era awone (okuva ku bibiibye) kulwa ba Aḥl-e-Bayt, إِنَّ شَاءَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ.

*Un dau kā ṣadqah jin ko kahā mayray phūl ḥayn
Kī-jiye Razā ko Ḥashr mayn khandān mišāl-e-gul*

(Ḥadāiq-e-Bakhshish)

Okunyonyolwa kwa Kalām-e-Razā: Yā Rasūlallāh صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ! Wagamba, إِنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ هُمَا رَيِّحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا, i.e. Ḥasan ne Ḥusayn رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا bombi bimuli byange¹. Kulw’ebimuli bino eby;omujjanah, Aḥmad Razā (رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ) amulise nga ekimuli ku lunaku lw’enkomerero!

Obulungi bw’aba famile ya Ḥaydar

Lumu Imām Ḥasan ne Ḥusayn رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا balwaala. Amīr-ul-Mu`minīn, Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ, Sayyidatunā Fāṭimah رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا n’omukozi wabwe Sayyidatunā Fidḍāh رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهَا beyama okusiiba enaku satu nga basaba abalangira bombi bawone. Allah عَزَّوَجَلَّ yabawonya bonna abalangira era n’ekyeyamo ky’okusiiba bakituukiriza. Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ yagula Ṣā’ satu (i.e. 3.84 kg) ez’omuwemba (barley). Ṣā’ emu yafumbibwa buli lunaku okumala enaku satu. Ekiseera kya Iftār bwekyaseembera era omugati neguleetebwa mu maasogabwe, lumu Miskīn omu, olw’okubiri mulekwa ate olw’okusatu omusibe bakonkona ku lujji era nebasaba emmere. Omugati gwonna gwaweebwa abasabirizi kunaku esatu zonna. Basiibulukukira ku mazzi era nebasabi enkeera.

(Khazāin-ul-‘Irfān, pp. 1073)

Tusaba Allah عَزَّوَجَلَّ abasaasire era atusonyiwe kulwebwe nga tetubaliddwa!

أَمِينَ بِجَاهِ النَّبِيِّ الْأَمِينِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

*Bḥūkay reḥ kay khud auraun ko khilā daytay thāy
Kaysay ṣābir thāy Muhammad kay ghārānay wālay*

¹ Jāmi’ Tirmizī, Ḥadīṣ 3795

Ebyamagero ebyewuunyisa ebya Sayyiduna ‘Ali

Mu Quran Entukuvu, Allah عَزَّوَجَلَّ yayogera ku kino ekikolwa ekitukuza Imaan eky’okwewaayo kw’abenyumba Amīr-ul-Mu`minīn, Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ mu bigambo bino:

وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّا نَطْعِمُكُمْ
بِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ﴿٩﴾

Era baliisa kulw’okumwagala, abaavu, bamulekwa n’abasibe. Babagamba ‘Tubaliisa kufuna kusiimibwa Allah. Tetubetaaza kutusasula wadde kutweebaza.’

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 29, Sūrah Ad-Dahr, Verse 8-9)

Ajjakufuula ekilevu kyo kimyuufu n’omusaayi

Sayyidunā ‘Ammār Bin Yāsir رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا yagamba: Sayyidunā ‘Alī عَزَّوَجَلَّ nange twaliyo mu عَزْوَةَ ذِي الْعُسْبَيْرَةِ (Ghazwaḥ Zil-‘Ushayrah¹), Nabbi wa Raḥmah صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ bweyagamba, ‘Sibabuulira ku bantu abo ababiri abasing okubeera ab’omukisa omubi mu bonna? Twagamba, ‘Mazima (tubuulire), Yā Rasūlallāh صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yaddamu nga ababuulira ebya Ghayb (ebitarabwa), ‘Oyo (i.e. Qadār Bin Sālīf) okuva mu bantu ba Šamūd, eyatemako ebigere eby’emikisa eby’engamiya enkazi eya Sayyidunā Šālīh (عَلَيْهِ السَّلَام), era Owange ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ ow’okubiri y’oyo ajja okukuba omutwegwo n’ekiso afuule ekilevukyo kimyuufu n’omusaayi.’

(Musnad Imām Aḥmad Bin Ḥanbal, vol. 6, pp. 365, Ḥadīṣ 18349)

Jin kā Kawšar ḥay Jannat ḥay Allah kī

Jin kay khādim pay rāfat ḥay Allah kī

¹ Amaje gakumibwa okulwaana Ghazwaḥ eno (olutalo) ngabalwanyisa abatakkiriza nga 2 Hījri, naye Ghazwaḥ eno teyabaawo. (Al-Mawāḥib-ul-Ladunniyyah, vol. 1, pp. 174)

*Dost per jin kay rahmat hay Allah ki
Jin kay dushman pay la'nat hay Allah ki
Un sab ahl-e-mahabbat pay lakhaun salam*

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Olukwe olw'aba Khawārij eri ba Sahabah basatu

Ku lupapula 76 olwa *Sawānih Karbalā* [ekitabo eky'empapula 192 – ekyafulumizibwa Maktaba-tul-Madīnāh, omukono ogufulumya ebitabo ekya Dawat-e-Islami], ‘Allāmah Maulānā Sayyid Muhammad Na'imuddīn Murādābādī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْهَادِي yagamba: Omu ku basajja ababi ennyo mu ba Khawārij, eyayitibwa ‘Abdur Rahmān Ibn Muljam Murādī yakunganya Burak Bin ‘Abdullāh Tamīmī Khārijī ne ‘Amr Bin Bukayr Tamīmī Khārijī mu Makkaḥ era nebalagaanya okutemula Amīr-ul-Mu`minīn, Sayyidunā ‘Alī, Sayyidunā Amīr Mu'āwīyah Bin Abī Sufyān ne Sayyidunā ‘Amr Bin ‘Āsh رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ. Nolw'ekyo, Ibn Muljam yakkiriza okutemula Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم era olunaku nelusalibwaawo.

Obwagazi bwebwaletera Ibn Muljam omukisa omubi guno

Kyawandikibwa mu *Al-Mustadrak*: Ibn Muljam yayagala omukyaala omu eyali omu Khārijī. Okumuwasa, omukyala oyo yasaba ebintu bibiri; dirihamu nkumi satu nga ge Mahare ge era نَعُوذُ بِاللَّهِ n'okutemulwa kwa Amīr-ul-Mu`minīn, Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم.

(*Al-Mustadrak*, vol. 4, pp. 121, Ḥadīṣ 4744)

Ibn Muljam yatuuka mu Kufa nasisiinkana ba Khawārij baawo. Bweyabateggeeza olukweelwe, bakirizaganya naye.

Ekiro eky'okuttibwa

Mu mwezi ogwo ogwa Ramadan (40 Ḥijrī) Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيم yali alina omuze nti yasibulu

kikiranga (Iftār) ekiro kimu ewa Sayyidunā Imām Ḥusayn, ekiro ekimu ewa Sayyidunā Imām Ḥasan Mujtabā ate ekiro ekirala ewa Sayyidunā ‘Abdullāh Bin Ja’far رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ. Ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ teyalyanga bibatu bisukka bisatu era yagambanga (nga anyonyola obulungi bw’okulya akatono), ‘Kilungi nyo okusisinkana Allah عَزَّوَجَلَّ n’olubuto olukalu.’ Ku kiro kyeyattibwa, ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yafuluma enyumbaye nagamba nga atunula mu ggulu, ‘Ndayira Allah عَزَّوَجَلَّ, Siweebwa ngako mawulire mafu; era kino kyekiro kyeniyini kyenasuubizibwa.’ (Kiraga nti ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yali amanyi ekiseera ky’okutibwaakwe.)

(*Sawānīḥ Karbalā*, pp. 76-77)

Okuttibwa

Kyali kiro ky’olwokutaano nga 17th (oba 19th) Ramadan-ul-Mubārak 40th Ḥijrī, Amīr-ul-Mu`minīn, Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yazuukuka kumakya. Muazzin yasembera nagamba ‘Aṣ-Ṣalāh, Aṣ-Ṣalāh!’ Ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yayolekera Masjid okusaala. Bweyali nga ali mukku bo lye nga ayolekera Masjid, nga bwayita abantu okusaala Ṣalāt-ul-Fajr, Ibn Muljam, omukyaamu era omuseegu, yamuluumba mukizikiza mu kibwatukira era namutunga n’ekiso mukyenyi okutuusa awasongovu aw’ekiso wewayingira mu bwongobwe. Abantu okuva ku njuyi zonna baddukira eri omu Khārijī ono omukolimirwe era nabamukwaata. Oluvanyuma lw’enaku bbiri okuva kuttemu lino, Amīr-ul-Mu`minīn, Sayyidunā Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ yaffa nga Shahīd (omujulizi). (*Tārīkh-ul-Khulafā*, pp. 139) Tusaba Allah عَزَّوَجَلَّ amusaasire era atusoniwe kululwe nga tetubaliddwa!

أَمِينَ بِجَاهِ النَّبِيِّ الْأَمِينِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

Obutundutundu bw’omulambo gwa Ibn Muljim babwokya nebufuuka mu evvu

Sayyidunā Imām Ḥasan, Sayyidunā Imām Ḥusayn ne Sayyidunā ‘Abdullāh Bin Ja’far رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ banaaza Sayyidunah ‘Ali, Sayyidunā Imām Ḥasan Mujtabā رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yakulemba Ṣalāh-tul-Janazah era

Sayyidunah ‘Ali رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yaziikibwa mu Dār-ul-Imārat e Kufa ekiro. Abantu basalasala omubiri gw’oyo omukolimirwe Ibn Muljam mu butundutundu era nebabuteeka mu kisero nebakikumako omuliro. Yayokyebwa okutuusa lweyafuukamu evvu. (*ibid*)

Ekyafaayo ekikwasa omusaayi eky’ekibonerezo omussi wa Sayyidunā ‘Ali kyeyafuna oluvanyuma lw’okufakwe

Kwawandiikibwa ku lupapula 199 olwa *Ghībat kī Tabāh Kāriyān* emu ku suula z’ekitabo *Faizān-e-Sunnat*, voliyumu 2 [ekitabo ekye’m papula 505- ekyafulumizibwa Maktaba-tul-Madīnāh, omukono ogufulumya ebitabo ogwa Dawat-e-Islami]: ‘Iṣmaḥ Abbādānī yagamba: Nali nambula mu nsiko nensanga ekkana. Kumpi nayo, waaliwo ekigo. Bwennalaba omubuulirizi munda w’ekigo, namubuuza ekintu eyasinga okumwewunyisa kyeyali alabye mu kifo ejyo ekyeyawuliride. Nabwekityo yagmaba: ‘Lumu nalaba ekinyonyi ekinene ekyeeru, kyali kifaanana emaaya. Kyatuula ku jjiinja nekisesema. Kyasooka nekiwandula omutwe gw’omuntu, nekilyoka kisesema ebitundu by’omubiri ebilala. Kyeyongerayo nga kisesema era buli kaseera ebitundu by’omubiri eby’enjawulo byasesemwa ate ebitundu bino byekunganya nebifuukamu omusajja omujjuvu. Omusajja ono bweyali nga asituka, ekinyonyi ekyo ekyentiisa kyamubojja, nekimusalaas alaamu ebitundutundu era nekimulya. Ekintu kino eky’entiisa kyagenda mu maaso okumala ennaku nyingi. Obukkiriza bwange mu maanyi ga Allah bwanyweera oluvanyuma lw’okulaba ekintu kino, era mazima Allah Ow’ekitiibwa alina amaanyi okuwa okufa era n’okuzza obulamu.

Olunaku lumu, nabuuza ekinyonyi ekyo ekinene, ‘Ku lw’oyo eyakuwa obulamu! Kuluno omuntu oyo bweyepaanga, muleke re ekaseera mmubuuze kumilimu gye. Ekinyonyi kyaddamu mu luwarabbu olw’awaggulu, ‘Rab wange (عَزَّوَجَلَّ) yeyekka Omusukkulumu era

Ow’olubeerera, bulikimu ekirala kyakufa. Ndi malayika eyalagirwa okumubonereza olw’ekibiikye.’

Omulunid omulala, omuntu oyo bweyepanga, namubuuza, ‘Owange muntu ey’elyazamanyizza omwoyo gwe! Gwe ani era ekyafaayo kyo kyekiriwa?’ Yanziramu, ‘Nze ‘Abdur Raḥmān Ibn Muljim, eyatemula Sayyidunā Alī (كَوْنَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ). Bwennafa, omwoyo gwange gwatwalibwa mu maaso ga Allah عَزَّوَجَلَّ, naweebwa ekitabo kyange eky’emirimu. Emirimu gyange – emirungi n’emibi – gyalgi giwandi kidwamu okuva lwenazaalibwa okutuusa ku kutibwa kwa Sayyidunā ‘Alī (كَوْنَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ). Oluvanyuma Allah عَزَّوَجَلَّ yalagira malayika eno embonereze okutuusa ku lunaku Ol’wenkomerero.’ Omusajja ono teyayongezaako kintu kirala kyonna, era ekinonyoni ekinene ekyo nekimubojjabojja, nekimumira era nekigenda.’ (*Sharḥ-uṣ-Ṣudūr*, pp. 17)

Obuddo obubi obuli mukululunkanira obwagazi

Abagalwa ab’oluganda abasiraamu! Mumaze okusoma nti eyatemula Maulā ‘Alī yali mutakkiriza era omujjemu omu Khārijī era yafuna enfa embi! Kulwaaki oyo ow’omukisa omubi yakola ekikola kino ekibi – kubanga yali ayagala omukazi omu Khārijī. Omwagalwawe yalaganya nti ajjakumufumbirwa ku kakwakkulizo nti alina okutta Maulā ‘Alī (كَوْنَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ). Bwekityo! Obwagazi n’omukwano byateka Ibn Muljam nawaba era natemula omuntu ow’ekitiibwa ennyo nga Amīr-ul-Mu`minīn Sayyidunā ‘Alī-ul-Murtaḍā (كَوْنَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمُ). Leka okwogera ku kuwasa omukyaala omukyamu, ono omusajja omujeemu yabonerezebwa mbagirawo mu ngeri nti abantu bamukwata nebamusalaasala mu ebitundutundu nebabuteeka mu kiseru era nebakyookya n’omuliro; mu bitikitiki butono yali asaanyewo nafuuka evvu. Okw’ongerezako, mumaze okuwulira ekibonerezo ekinene kyajja okufuna okutuusa olunaku olw’enkomerero. Ono omukolimirwe teyaganyulwaamu kuno kusi wadde mu bulamu obw’ovanyuma. Sayyidunā Abū Dardā رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba mumazima, ‘Okugoberera

obwagazi bw'onukaba akaseera akatono kireeta okubonaabona okuwanvu.' (*Az-Zuhd-ul-Kabīr lil-Bayhaqī, pp. 157, Ḥadīṣ 344*)

Obusukkulumu bwa ba Sahabah ba Nabbi

Sahabah ayitibwa Sayyidunā Abū Sa'īd Khudrī رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba nti Nabbi صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yagamba, 'Temwogera bubi ku ba Sahabah bange kubanga omu kumwe bwawaayo zaabu (golodi) n'amugaba eyenkan ankana olusozi lwa Uḥud, tekiyiinza kugerageranyizibwa na Mud emu eyabwe wadde ekituundu kyakyo.' (*Ṣaḥīḥi Bukhārī, vol. 2, pp. 522, Ḥadīṣ 3673*)

Jitnay tāray ḥayn us charkh-e-ẓī-jāḥ kay

Jis qadar māḥ pāray ḥayn us māḥ kay

Jā-nashīn ḥayn jo mard-e-ḥaq āgāḥ kay

Aur jitnay ḥayn shahzāday us Shāḥ kay

Un sab ahl-e-makānat pay lākhaun salām

Omukenkufu mu kunyonyola Quran Entukuvu, Ḥakīm-ul-Ummat Shaykh Mufti Aḥmad Yār Khān عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْكَتَّان, nga ayogera ku Ḥadīṣ eyo waggulu yanyonyola nti Mud 4 zenkana 'Ṣā' 1 ate Ṣā' 1 yenkana Sēr 4¼ olwonno Mud 1 yenkana Sēr 1⅛. Nabwekityo kitegeeza: 'Sahabah wange awaayo kumpi Sēr 1 ¼ ey'omuwemba ng'ajigaba naye omusiraamu yenna kabeere Ghauṣ oba Quṭb oba omusiraamu wa bulijjo bwawaayo zaabu (golodi) eyenkana olusozi, zaabuwe tayinza Sēr 1¼ ey'omuweemba eya Sahabah mu kukkirizibwa n'obulungi mu maaso ga mukama era kyekimu ne Ṣalāḥ, okusiiba n'ensiinza endala. Rak'āt 2 eza Ṣalāḥ bwezisaalibwa mu Masjid-un-Nabawī kyenkanankana Ṣalāḥ 50,000 ezisaaliddwa mu kifo ekirala, kati butya obusukkulumu bw'abo abawangaala n'Omwagalwa Ennyo Nabbi (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) owa Allah عَزَّوَجَلَّ era emirimu gyabwe gibeera mirungi nnyo! Mu ngeri y'emu Ḥadīṣ etusomesa obulungi bw'okwogera ku b'ekitiibwa ba Ṣaḥābaḥ Kirām رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمْ. Tokoze sanga bigambo bwawansi nga oyogera ku Sahabah wa Nabbi صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ. Bano abantu ab'ebitiibwa balondwa Allah عَزَّوَجَلَّ babeere kumpi n'Omwa

galwa era Ow'emikisa Nabbi ﷺ. Ttaata afaayo tayinza kukkiriza mutabaniwe kubeera mu kinywi ky'abantu bakyamu, kati oyo Afaayo ennyo era Omusaasizi ennyo Rab عَزَّوَجَلَّ ayagala atya omwagal wawe Nabbi ﷺ okubeera n'abanywaanyi (ba Sahaba) ababi!

Rasūlullāh ṭayyib un kay sab sāthī bhī tāhīr ḥayn
Chunīdahā bahīr-e-pākān Ḥaḍrat-e-Fārūq-e-A'zam ḥayn

(Mirāt-ul-Manājīh, vol. 8, pp. 335)

Sigala mu mbeera ya Madanī

Abagalwa ab'oluganda abasiraamu! Ba Aḥl-e-Sunnat bokka beebalina obwagazi obutuufu obwanamaddala eri ba Sahaba ne ba Aḥl-e-Bayt رَحِمَی اللہ تعالیٰ عَنْہُمْ ba Nabbi ﷺ. Bwoba nga oyagala okusigala munyweevu ku busiraamu, okubeera era n'okufuula abalala abaagazi b aba Sahaba ne ba Aḥl-e-Bayt رَحِمَی اللہ تعالیٰ عَنْہُمْ era n'okufuna ebirungi by'omwoyo okuva ku ba Awliyā-Allah, weyongere okunyweeza ekolaganayo n'embeera ya Madanī eya Dawat-e-Islami, engeri ekolera ddala okukuleetera obuwanguzi mu nsi zombiriri. Kulw'obulungi bw'embeera ya Madanī, omuntu ava kunzikira enkyaamu n'ebikolwa ebibi, era n'afuuka munyweevu ku kkubo ettuufu. Okukukakasa, ekyafaayo kino ekyā Madanī ekiza obujja obukkiriza kiweereddwa:

Okwenenya okuva ku nzikiriza enkyaamu

Ow'oluganda omusiraamu okuva eLaṭīfabād, Hyderabad (Bāb-ul-Islam, Sindh) yagamba: Kulw'emikwaano emini, endowooza yange yayonoo neka era nataandika okuwakanya Milād (Mawuledi) ne Niyāz (Edduwa) okumala emyaaka esatu. Olwasooka, nnali njagala nnyo okusoma Ṣalāt-'Alan-Nabī naye olw'okubeera n'abantu abakyaamu, obwagazi bwange eri Ṣalāt-'Alan-Nabī bwaafa nebugwaawo. Lumu nasoma omulungi bwa Ṣalāt-'Alan-Nabī era nekizaawo obwagazi bwange eri Ṣalāt-'Alan-Nabī nabwekityo nentaandika okuzisoma mu buungi. Ekiro kimu, nga nsoma Ṣalāt-'Alan-Nabī, nebaka era mu kirooto

kyange nalaba ekiyitirirwa ekyakiragala (Green Dome) nentandi kirawo okusoma; **الْصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ**.

Enkeera kumakya, nalisiri mukakkamu mumitima nga ndowooza ekkuboki ettuufu! Mubutanwa, okusasaanya e Sunnaḥ, Madanī Qāfilāḥ y'abagazi ba Nabbi eya Dawat-e-Islami yali eri kumuzikiti ogunninaanye era omuntu omu yampita negate ku Madanī Qāfilāḥ eyo. Nga bwennali mbuzaabuziddwa, nakkiriza okuyitibwa okwo era nafuuka omutambuze wa Madanī Qāfilāḥ eyo n'okumalirira okw'oku funa amazima. Nali nyambadde ekitambaala ('Imāmaḥ) ekyeeru naye nga abalala bayambadde ebitambaala by'akiragala, wabula tewali yanyum irira wadde okunegeendereza mu kutambula era nange sawulira bubi nga ndinabo. Amīr (Omukulu) wa Qāfilāḥ yanjigiriza enkozesa ya Madanī In'āmāt (akatabo) era n'ansaba nkifuule kyebulijjo. Nasoma Madanī In'āmāt eyo era newuunya nnyo okubeera n'ebimuli ebirungi ebyo Madanī eby'oketeendeka byennali sinnaba kubeera nabyo.

Kulw'okubeera mu kinywi ky'abagazi ba Nabbi era n'obulungi bwa Madanī In'āmāt, nnafunu emikisa gya Allah **عَزَّوَجَلَّ**. Nakunganya abatambuze bonna aba Madanī Qāfilāḥ bajulire era nenaangirila nti nnali mu bubuze (Bad-'Aqīdah) okutuusa olunaku olwaliluyise naye neenenya era n'enuyirira okwekwata ku mbeera ya Madanī eya Dawat-e-Islami. Ab'oluganda abasiraamu bonna baali basanyufu nnyo era enkeera nakola Īṣāl-e-Ṣawāb ku swiiti eza Rs. 30 mulinya lya Sayyidunā Ghaṣṣ-e-A'ẓam Shaykh 'Abdul Qādir Jīlānī **قُدْسٌ سِرُّهُ الرَّبَّانِي** era nenzibagabira. Nali ndi mulwadde wa asima okumala emyaka 35 era nga ansuumbuwa buli kiro ate nga nnina n'obulumi muluba lwange olw'addiyo nga kinziyiza okugaaya obulungi emmere yange.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَزَّوَجَلَّ! Ku lw'emikisa gya Madanī Qāfilāḥ, saddamu kubeera na asima era nnasobola okugaaya emmere yange nga nkozesa oluba olwali luluma awatali buzibu bwonna. Omutima bwange gujulira

Ebyamagero ebyewuunyisa ebya Sayyiduna 'Ali

nti enzikiriza y'ediini eya Ahl-e-Sunnat ntuufu era nkakasa ddala nti embeera ya Madanī eya Dawat-e-Islami eyagalibwa era eweebwa ebyengera Allah صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ n'Omwagalwawe Nabbi.

*Chāye gar Shaytanat, to karayn dayr mat
Qāfilay mayn chalayn, Qāfilay mayn chalo
Suhbat-e-bad mayn pař, ker 'aqīdah bigař
Gar gayā ho chalayn, Qāfilay mayn chalo*

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Ebibuuzo n'enyankulwa ku 'Okusaba obuyambi okuva eri omulala atali Allah'

Abagalwa ab'oluganda abasiraamu! Abantu abamu babuzaabuzibwa era nebaloorereza ku bikwata ku kusaba obuyambi okuva eri omulala atali Allah. Ku nsonga eno, ebibuuzo ebimu n'enyankulwa yabyo eweereddwa wano n'enniya enungi okufuna empeera y'okuteeka abantu abano okutegeera. Nolw'ekyo bosome emirundi esatu bwoba nga tomatidde lusooka okufuna 'Inshirāh-e-Şadr' i.e. okutegerekeka obulungi; إِنَّ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ; kijja kutegerekeka mu bujjuvu okumatiza omutima gwo n'okujawo okubusabuusa kwonna.

Kiri kitya okuyita Sayyidunā Alī nti Mushkil-Kushā?

Ekibuuzo 1: Kiri kitya okutwaala Maulā Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمِ nga Mushkil-Kushā? Allah عَزَّوَجَلَّ si ye Mushkil-Kushā yekka?

Okwanukula: Mushkil-Kushā kitegeeza oyo amaliriza ebizibu era ayamba mu bizibu. Tewali kubusabuusa nti mazima Allah عَزَّوَجَلَّ ali Mushkil-Kushā, naye ku lw'Okusaasirakwe, ba Nabbi, ba Şahābah

ne ba Awliyā n'omuntu wabulijjo basobola okubeera Mushkil-Kushā, eky'okulabirako eky'abayambi ngabano byebitiimbe ebigamba 'Police Helpline Phone No. 15' ebisangibwa buli wamu mu Pakistan. Buli omu amanyi nti Poliisi eyamba era kitongole ekisobola okutaasa abantu okuva ku bakozi b'ebibi, ababbi n'obubi bw'abalabe n'embeera endala ez'amateeka n'bulungi. Ba Sahaba رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ abaseenguka okuva mu Makka-tul-Mukarramah nebadada mu Madina-tul-Munawwarah رَاحَتُهَا اللَّهُ شَرَفًا وَتَعْظِيمًا bayanirizibwa n'essanyu lingi era nebayambinwa nnyo ba Sahaba رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ bebayita ba Anṣār ekitegeeza 'abayambi'. Eby'okulabirako bingi ebiyinda okuwebwa ku nsonga eno. Nabwekityo, bwekiba nga poliisi, ebeera nyambi, omukozi abeera muyaambi, omukuumi akuuma era omulamuzi alamula kati lwaaki Maulā Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ, ku lw'okusaasira kwa Allah عَزَّوَجَلَّ, tayiinza kubeera Mushkil-Kushā!

*Keḥ day koī ghāyṛā ḥay balāon nay Ḥasan ko
Ay Shayr-e-Khudā baḥr-e-madad tīgh-e-bakaf jā*

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Kiri kitya okugamba 'Maulā Alī'?

Ekibuuzo 2: Maulānā, nsonyiwa! Wakagamba 'Maulā Alī'. Naye Allah عَزَّوَجَلَّ yekka ye 'Maulā'.

Okwanukulwa: Tewali kubusabuusa, Allah عَزَّوَجَلَّ mu mazima ye 'Maulā'. Naye, tewalikibi mu kuyita omuntu 'Maulā'. Enakuzino, abamanyi b'obusiraamu n'ebuli omu alina ekirevu bayitibwa 'Maulānā'. Wali otegedde amakulu ga Maulānā? Bwekitaba ekyo, nkubuulira nti kitegeeza 'Maulā waffe'. Laba! Ekigabo 'Maulānā' okikozesezza mu kibuuzo kyo. Bwetuba tetulina waasiwaasi okuyita omuntu wa bulijjo 'Maulānā', ekitegeeza 'Maulā waffe' kati lwaaki omuntu abeera ne waasiwaasi (Waswasāḥ) mu kugamba 'Maulā 'Alī'! Soma busomi

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ era oteeke sitaani addukewo; nkubuulira nti tewali kikyaamu mu kugamba ‘Maulā ‘Alī’. Okunyonyola kwa ‘Maulā’ eri Sayyidunā Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ kuli mu Ḥadīṣ, era kati giwulirize ofune essanyu ly’okwagala Sayyidunā ‘Alī كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ.

Oyo gwendi Maulā we, ‘Alī naye Maulā we!

Nabbi wa Raḥmah, omuwolereza wa Ummah, nanyinni wa Jannah صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yagamba: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ ‘Oyo gwendi Maulā we, ‘Alī naye Maulā we.’ (*Jāmi’ Tirmizī, vol. 5, pp. 398, Ḥadīṣ 3733*)

Amakulu ga ‘Maulā’

Omunyonyozi omukeenkufu, Ḥakīm-ul-Ummat Shaykh Mufti Aḥmad Yār Khān عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْعَمَّان yayogera ku Ḥadīṣ eyo waggulu: Waliyo amakulu mangi aga Maulā – okugeza, omukwaano, omuyambi, omuddu ateereddwa, ataa omuddu. Mu Ḥadīṣ eno, ekigambo Maulā tekitegeeza kaiifa oba kabaka wabula kitegeeza omukwaano n’omunywaanyi oba mu bigambo ebirala ‘omuyambi’. Mu mazima, Sayyidunā Alī-ul-Murtaḍā كَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْكَرِيمَ si mukwano w’abasiraamu kyokka wabula era muyambi era yensonga lwaki ye رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ ayitibwa ‘Maulā Alī’. (*Mirāt-ul-Manājil, vol. 8, pp. 425*) Mu Quran Entukuvu, malayika Jibrīl-e-Amīn n’abasiraamu abalongoofu bayitibwa ‘Maulā’. Allah عَزَّوَجَلَّ yagamba mu Quran Entukuvu:

فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ

Era mazima Allah Muyambi wabwe, ne Jibrāil n’abakkiriza abalongoofu.

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 28, Sūrah At-Taḥrīm, Verse 4)

Kaḥā jis ne Yā Ghauš aghišnī to dam mayn

Ĥer āyī muṣṭibat ialī Ghauš-e-A'zam

(Sāmān-e-Bakhshish)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Amakulu ga 'Maulā' nga waganyonyolebwa abakugu

Ekibuuzo 3: Owandiise amakulu ga Maulā nga omuyambi, abakugu abalala nabo bakikiriza?

Okwanukulwa: Butereevu! Ebitabo bingi bisobola okuwebwa nga ek'okulabirako. Mu bitabo bino omukaaga eby'okunyonyola (okutafuta) amakulu Maulā nga bwekyogereddwa ge gano: Wali (mukwano) ne Nāṣir (omuyambi):

1. Tafsīr Ṭabarī, Voliyumu 12, Olupapula 154
2. Tafsīr Qurṭubī, Voliyumu 18, Olupapula 143
3. Tafsīr Kabīr, Voliyumu 10, Olupapula 570
4. Tafsīr Baghwī, Voliyumu 4, Olupapula 337
5. Tafsīr Khāzin, Voliyumu 4, Olupapula 286
6. Tafsīr Nasfī, Olupapula 1257

Okuattako ku kino, bino byebitabo 4 omuli amakulu ga 'Maulā' nga gawereddwa nga 'Nāṣir' i.e. omuyambi: (i) Tafsīr Jalālayn, Olupapula 465 (ii) Tafsīr Rūḥ-ul-Ma'ānī, Voliyumu 28, Olupapula 481 (iii) Tafsīr Bayḍāwī, Voliyumu 5, Olupapula 365 (iv) Tafsīr Abī Su'ūd, Voliyumu 5, Olupapula 738.

Yā Khudā baḥr-e-janāb-e-Mustafa imdād kun

Yā Rasūlallāḥ az baḥr-e-Khudā imdād kun

(Ḥadāiq-e-Bakhshish)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Okunyonyolwa okusinga okwa ‘إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ’

Ekibuuzo 4: Kiri mu Sūrah Al-Fātiḥah nti; ‘إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ’ i.e. *may we seek help from You alone*. Amakulu mu Luganda: “*Katusabe gwe wekka obuyambi.*” Nolw’ekyo, okusaba abalala obuyambi kibeera Shiriki ekitegeeza okugata abalala ku Allah عَزَّوَجَلَّ, si bwekiri?

Okwanukulwa: Mu ayah eweereddwa waggulu, obuyambi kitegeeza obuyambi obwa namaddala i.e. kisabaibwa mu maaso g’Owekitiibwa Allah عَزَّوَجَلَّ nga tumutwaala nga Omuyambi Owamazima owa namaddala: ‘*Ya Rab! Katusabe gwe wakka obuyambi.*’ Ku ky’okusaba abantu obuyambi, kino kyakufuna kyengera kya Allah nga tumanyi nti abantu y’ensonga (ekkubo). Nga bwekigambiddwa mu Sūrah Yūsuf, Juzu 12, Ayah 40:

Oluganda: Tewali kiragiro okujjako ekya Allah.

إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ط

Oba nga bwekyogereddwa mu Juzu 3, Sūrah Al-Baqarah, Ayah 255:

لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ط

Oluganda: Yenanyini wabuli kimu mu ekiri mu ggulu n’ekiri mu nsi

Naye, tukkiriza abakulembeze nti bali ‘Hakam’ i.e. abasalawo, ate kusaawa y’emu tutwaala obwananyinni kubintu byaffe ebyesekinoomu. Nolw’ekyo, ayah ebadde etegeza Omufuzi owanamaddala (i.e. Allah عَزَّوَجَلَّ Omuskkulumu mu basalawo) era Nanyinni buli kimu owanamaddala. Naye, obwanyinni obw’abaddu ba Allah bubaweebwa Allah عَزَّوَجَلَّ. (*Jā Al-Ḥaq, pp. 215*)

Mu bifo bingi, Quran Entukuvu eyita abantu nga abayambi abatali Allah. Ku kino, ayah 4 ziweereddwa:

1. **وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ط**

*Mu sabe obuyambi n'obugumikiriza n'okusaala
And seek help by patience and Ṣalāḥ.*

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 1, Sūrah Al-Baqarah, Verse 45)

Obugumikiriza kubaale alagirwa okusabibwa obuyambi? Ṣalāḥ yokenyinni nayo lubaale gyetulagiddwa okusaba okuva ku yyo obuyambi? Mu ayah ey'okubiri, kigambibwa:

2. **وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ**

Muyambagane mu bulongoofu n'okutya Allah.

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 6, Sūrah Al-Mā'idah, Verse 2)

Bwekiba nti okusaba obuyambi okuva eri oyo atali Allah tekikirizibwa ddala, kati ayah eyo etegeza ki?

3. **إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ**

أَمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾

Temulina mikwano okujjako Allah n'Omubakawe n'abakkiriza, nti ba yimiraawo e Salah ne basasula Zakah (omugabo ogwetteeka), era bavunnama mu maaso ga Allah.

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 6, Sūrah Al-Mā'idah, Verse 55)

4. وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ

Ate abasiraamu abasajja n'abasiraamu abakyaala bayambagana.

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 10, Sūrah At-Taubaḥ, Verse 71)

Ayaah eno entukuvu evunnuddwa bweeti: Ate balina omukwano gw'eddiini wakati w'abwe era bayambi n'amikwano gy'asekinoomu.

(Khazāin-ul-'Irfān, Part 10, Sūrah At-Taubaḥ, Verse 71)

Mu nzikiriza entuufu ey'ekisiraamu, omuntu bwasaba obuyambi okuva ku ba Anbiyā Kirām ne ba Awliyā Kirām mu ntegeera enkyamu nti be bavunaanyizibwa ku bubeenje n'ebyengera awatali kugera kwa Allah عَزَّوَجَلَّ; olwo kino mazima ddala kiri **Shirk** (okugata abala ku Allah عَزَّوَجَلَّ). Ku luuyi olulala, omuntu bwaba nga alina enzikiriza enyweevu Allah عَزَّوَجَلَّ ye muyambi omutuufu era nanyinni bubeenje na byengera byonna, omuntu oyo bw'asaba obuyambi okuva ku muntu (nga asobola okumuyamba obuyambi kulw'emikisa n'ebyengera ebyamuweebwa Katonda) olwo kino **Shirk yadde nakamu**, era eno yenzikiriza yaffe ey'ediini.

Kati, ayah eya Sūrah Al-Fātiḥah (إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ) i.e. *may we seek help from You alone*: Mu Luganda: *Katusabe gwe wekka obuyambi*) ntuufu, era sitaani ekolimirwe ereeta waasiwaasi mumitima n'akavuyo n'obutategerekeka. Fumiitiriza ku ayah muyyo omuli okuziyiza okusaba obuambi okuva omulala atali Allah awatali kumenyebwa oba mufu oba mulamu. Entegeera gyabafuna abo ababuzaa buziddwa sitaani, ng'ovude kubalala, nabo benyini tebayinza kuwona kukola Shirk. Okugeza, waliwo omugugu oguzitowa wansi kuttaka era omu tayinza kugusitula yekka; ayita omuntu amuyambe nga agamba, 'Nkusaba nyamba okusitula omugugu guno nguteeke kumutwe gwange.'

Nga ogendera ku waasiwaasi, kino tekibeera **Shirk?** Bwekir! Nkumi nakumi eza eby'okulabirako bwebiti biyinza okuweebwa. Nabwekityo, waliwo embeera nyingi ez'buyambi obuweebwa okuva ku batali Allah! Okugeza 'إِنْفَاقٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ' i.e. okusaasaanya mu kkubo lya Allah kitwaalibwa nga 'obuyambi! Kirimu Şadaqaḥ n'okugaba, Fiṭraḥ ne Zakāḥ, okugabira Masjid ne Madāris, okusaba amaliba g'ebisolo ebisaliddwa, ebibiina ebiyamba abantu nebiralalala., emitendera gino gyonna giriwo kuyamba kyokka, kuwa buyambi; okuweereza oba okulongoosa embeera zabalala mu kubawa obuyambi.

Okw'ogerako, waliwo amakooti g'emisango agayamba abatuluguny izibwa, amalwaliro agayamba abalwadde, pliisi ekuuma eddeembe ly'abantu olwo namaje agataasa ensi okuva kubalabe n'abayekera, abazadde abakuza abaana ate amasomero ga somesa abaana. Mu bumpimpi, buli kugulu mu bulamu, obuyambi okuva ku Ghayrullāḥ (abatali Allah) bwetagisibwa, era n'oluvanyuma lw'okufa, okusaalira omufu n'okuziika tebibeerawo watali kuyambibwa kw'abantu abalala abatali Allah. Oluvanyuma lwakino, obuyambi era bwetagisa mungeri eya Īṣāl-e-Şawāb (okuweereza empeera y'emirimu emirungi eri abafu) mu baanga eddene okutuusa ku lunaku lw'enkomerero. Ku lunaku lw'enkomerero, obuyambi obutewalikika bujakwetagisibwa; okuwolerera kw'Omwagalwa n'Owemikisa Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ. Bano bonna 'abayambi' bali mu ba Ghayrullāḥ (abatali Allah).

Āj lay un kī panāḥ āj madad māng un say

Phīr na mānayn gey qiyāmat mayn agar mān gayā!

(Ḥadāiq-e-Bakhshish)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Okumatiza kw’okusaba obuyambi okuva ku balala abatali

Allah mu Aḥādīṣ

Ekibuuzo 5: Nsaba ombuulire Aḥādīṣ ezimu ezimatiza okusaba obuyambi okuva ku balala abatali Allah!

Okwanukulwa: Okusikiriza okusaba obuyambi okuva ku balala abatali Allah, waliwo ebigambo bibiri ebya Mustafa Karīm ﷺ
عليه وآله وسلم:

1. Musabe abantu ab’emitima emisaasizi okuva mu Ummah yange ebyetago byammwe era mujjakufuna Rizq (okubezaawo).

(*Al-Jāmi’-uṣ-Ṣaghīr liṣ-Suyūfī*, pp. 72, Ḥadīṣ 1106)

2. Musabe abantu abalina ebyenyi ebiring ebya ba malayika ebyetago byammwe n’obulungi. (*Al-Mu’jam-ul-Kabīr liṭ-Ṭabarānī*, vol. 11, pp. 67, Ḥadīṣ 11110)

Allah عز وجل yagamba, ‘Musabe abaddu bange ab’emitima emisaasizi emikisa kubanga mujjakuwangaalira wansi w;obukuumi bwabwe kubanga nterese emikisa gyange nga ngikweese mu bbo. (*Musnad-ush-Shaḥāb*, vol. 1, pp. 406, Ḥadīṣ 700)

Omuzibe eyawonyebwa nalaba

Sayyidunā ‘Uṣmān Bin Ḥunayf رضى الله تعالى عنه yagamba nti lumu Sahabah omuzibe yajja eri Nabbi wa Raḥmaḥ, Omuwolerezi wa Ummah صلى الله تعالى عليه وآله وسلم nagamba, ‘Nkusaba onsabire eri Allah عز وجل amponye!’ Nabbi Omutukuvu صلى الله تعالى عليه وآله وسلم yagamba, ‘Bwoba ng’oyagala njakukusabira naye ate bwogumiikiriza nakyu, kijakukubeerera kirungi.’ Sahabah yasaba bamuwe Du’ā. Yalagirwa afune Wuḍū mu butuufu era asaale Rak’āt bbiri eza Ṣalāḥ oluvanyuma asome Du’ā eno:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ اتَّوَسَّلُ وَاتَّوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ ط
يَا مُحَمَّدُ* إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتُقْضَى لِي ط
اللَّهُمَّ فَشَفِّعْهُ فِيَّ ط

Ayi Allah (عَزَّوَجَلَّ)! Nkusaba era ntadde mumaaso Wasilāh (omuwolezeza) era ndimusuubi lyo nga mpitira mu Nabbiwo oyo Nabbi Ow'emikisa. Yā Muhammad (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)! Nindiridde ova ewa Rab wange ekyetaago kyange okumalibwa kulwa Wasilāh eya Nabbi Ow'emikisa. Ayi Allah (عَزَّوَجَلَّ)! Kkiriza okuwolerezakwe gyendi.

Sayyidunā ‘Uṣmān Bin Ḥunayf رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba, ‘Ndayira Allah (عَزَّوَجَلَّ)! Twaali tukya nyumya nga tetunnaba kuvaawo olwo yye (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ) najja jetuli nga alinga eyali tannaba kubeera muzibe!’
(*Bahār-e-Sharī‘at*, vol. 1, pp. 685; *Ibn Mājah*, vol. 2, pp. 156, *Ḥadīṣ* 1385)

Du‘ā eyasabiwa ne ‘Yā Rasūlallāh’ yakkirizibwa!

Abagalwa ab’oluganda abasiraamu! Ḥadīṣ eno entukuvu eraga butereevu obujulizi obw’okwogera ‘Yā Rasūlallāh’ okuva mu kifo ekyewala, kubanga Sahabah oyo yagamba ‘Yā Rasūlallāh’ mu ddoboozi eryekyaama. Mu butuufu, okukirizibwa kuno tekwakoma ku ‘Sahaba omuzibe’ yekka wabula n’oluvanyuma lw’okugenda kwa Nabbi صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ okutuusa olunaku lw’enkomerero, emikisa gyakyo (Barakaḥ) gikyaaliwo. Du‘ā eno yasomesebwa Sahabah y’omu Sayyidunā ‘Uṣmān Bin Ḥunayf رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ eri omu kubantu abaali abetaavu mu kiseera ky’obwa Kaliifah obwa Sayyidunā ‘Uṣmān Bin ‘Affān رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ.

* Ng’osaba Du‘ā eno, ojjakugamba صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللهِ ekifo kya صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَا مُحَمَّد (وَسَلَّمَ). Okumaya ensonga, tukusaba osome *Fatāwā Razawiyyah*, voliyumu 30 n’ekitabo, *Tajalli-ul-Yaqīn*, olupapula 156.

Kigambiddwa *Ṭabarānī*: Omuntu yali mwetaavu era nagenda eri Sayyidunā ‘Uṣmān Bin Ḥunayf رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ. Sayyidunā ‘Uṣmān Bin Ḥunayf رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yalagira omwetaavu oyo afune Wuḍū era asaale Rak’āt 2 eza Ṣalāh era asome Du’a (y’emu nga eweereddwa) n’amubuulira ayogere ekyetaago kye awali ekigambo حَاجَتِي (Hājati). Omuntu yagaenda nakola ekyo nga bweyali alagidwa era ekyetaago kye kyamalibwa. (*Al-Mu’jam-ul-Kabīr*, vol. 9, pp. 30, Ḥadīṣ 8311)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Nabbi Omutukuvu ﷺ yayamba oluvanyuma ‘

lw’okuvawokwe’

Sayyidunā Imām Ibn Abī Shaybah رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ, omusomesa ow’ekitiibwa Sayyidunā Imām Bukhārī رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yayamba: Lumu waaliwo enjala mu biseera bya Sayyidunā Fārūq-e-A’zam رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ. Omuntu yalambula Mazaar (shrine) ya Nabbi Ow’ekitiibwa صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ nagamba, ‘Yā Rasūlallāh صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ! Saba enkuba kubanga abantu bagenda kufa enjala.’ Ow’emikisa Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yalabika mu kirooto kye nagamba, ‘Tuusa Salām yange eri ‘Umar era mugambe nti enkuba ejjakutonya.’ (*Muṣannaf Ibn Abī Shaybah*, vol. 7, pp. 482, Ḥadīṣ 35)

Omuntu oyo yali Sahabah gwebayita Sayyidunā Bilāl Bin Ḥārīṣ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ. Sayyidunā Imām Ibn Ḥajar ‘Asqalānī قُدْسٌ سِرُّهُ الثُّوْرَانِي yayamba, ‘Kino kiyogeddwa Imām Ibn Abī Shaybah رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ n’abogezi abatuufu.

(*Faṭḥ-ul-Bārī*, vol. 3, pp. 430, Taḥt Al-Ḥadīṣ 1010)

Gham-o-ālām kā mārā ḥūn Āqā bay-sahārā ḥūn

Mayrī āsān ḥo ḥer aik mushkil Yā Rasūlallāh!

(*Wasāil-e-Bakhshish*, pp. 134)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Abange abaddu ba Allah! Munyambe!

Ekibuuzo 6: Omuntu bwaba nga abuze mu kifo ekyeyawuliridde, alina kufuna atya ekkubulye?

Okwanukulwa: Alina okugneda mu maaso ga Allah ﷺ era amusabe n’obwetoowaze obwanamaddala, mazima, Yye ﷺ yamala ebyataago byaffe, era Yye ﷺ ali Mushkil-Kushā (oyo ayamba abantu abalina ebizibu n’ebibakalubira). Oluvanyuma, kolera ku njigiriza entuufu ey’Omwagalwa n’Owemikisa Nabbi ﷺ bulungi. Bino wansi byebyasomesebwa mu kiseera ekimu: Nabbi Omutukuvu ﷺ yagamba: ‘Omu kummwe bwabuza ekintu kyonna oba nga abuze era nga yetaaga obuyambi mu kifo awatali muyambi yenna, alina okuyita mulwaatu: *‘يَا عَبْدَ اللَّهِ أَغِيْثُونِيْ، يَا عَبْدَ اللَّهِ أَغِيْثُونِيْ’* (Abange abaddu ba Allah! Mu nyambe!) (Al-Mu’jam-ul-Kabīr, vol. 17, pp. 117, Ḥadīṣ 290) Kubanga waliyo abaddu ba Allah ﷺ bemutalaba. Sayyidunā Mullā ‘Alī Qārī رحمه الله الباری yawandiika ku Ḥadīṣ eyo waggulu: Abamanyi ab’obusiraamu abamu bagamba nti Ḥadīṣ eri Ḥasan era abataambuza bajetaaga nnyo ate ba Mashāikh Kirām رحمه الله السلام bagamba nti ekikolwa kino kyagezesebwa era kikolera ddala. (Mirqāt-ul-Mafāṭīḥ, vol. 5, pp. 295)

Ensoloyo bweba nga edduse nebula mu nsiko, olwo...

Nabbi wa Raḥmāh, Omuwolerezi wa Ummah ﷺ yagamba, ‘Ensolo y’omuntu bweba nga edduse nebula mu nsiko, olwo ayogere ebigambo bino: *يَا عَبْدَ اللَّهِ! احْبِسُوا، يَا عَبْدَ اللَّهِ! احْبِسُوا* (i.e. Abange baddu ba Allah, mu giyimirize! Abange baddu ba Allah, mu giyimirize!) Waliwo abamu ku baddu ba Allah abasobola okuyiyimiriza, era mazima bajja kujiyimiriza ddala.

(Musnad Abī Ya’lā, vol. 4, pp. 438, Ḥadīṣ 5247)

Ensolo enzirusi ey’omusomesa ow’ekitiibwa bweyadduka!

Omunyonyozi wa *Sahih Muslim*, Sayyidunā Imām Nawavī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ yagamba, ‘Lumu ensolo enzirusi ey’omusomesa wange ow’ekitiibwa eyali omumanyi amanyiddwa ennyo yadduka nebula mu dduungu, yali amanyi Ḥadiṣ eno y’emu, era yayogera ebigambo bino mu lwaatu: يَا عِبَادَ اللَّهِ اِحْسُوا i.e. *Abange abaddu ba Allah mu giyimirize!* Era Allah عَزَّوَجَلَّ yagiyimirizaawo mu kaseera ako keniyini. (*Al-Aẓkār*, pp. 181)

Āp jaysā Pīr ḥotay kyā gharaz dar dar p̄hīrūn
Āp say sab kuch milā Yā Ghauṣ-e-A’ẓam dast-gīr

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Abaddu ba Allah abo be baani?

Ekibuuzo 7: Nga bwakitubuuliddwa okusaba obuyambi okuva ku baddu ba Allah mu nsiko, mu kino, abaddu ba Allah abo be baani?

Okwanukulwa: Sayyidunā ‘Allāmah Mullā ‘Alī Qārī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ yawandiika ku lupapula 254 olwa *Al-Ḥirz-uṣ-Ṣamīn*, enyinyonyolwa eya *Ḥiṣn-e-Ḥaṣīn*: ‘Amakulu g’abaddu ba Allah abo be bamalayika oba amajini amasiraamu oba ba Rijāl-ul-Ghayb i.e. ‘Abdāl (eddaala elya waggulu elya ba Awliyā-Allah).

Bay yār-o-madadgār jinḥayn koī na pūchāy
Aysaun kā tujḥay yār-o-madadgār banāyā

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Kulwaaki omuntu asaba obuyambi okuva ku bafu?

Ekibuuzo 8: Kikkirizibwa era kitegeerekeka nti abalamu bayinza okuyambagana era okuyita okuyita obuyambi okuva ku bantu mu nsiko kirina amakulu kubanga ennaku zino poliisi eyinza okutuuka

mu nsiko neyamba abantu, naye Ḥadiṣ eyo tetegeeza poliisi, wabula obuyambi buyinza okufunibwa okuva ku poliisi oba n'okuyita omuntu akuyambe ng'okozesa essimu nebiral., naye tuyinza tutya okuyita omuntu atuyambe ng'ate mufu?

Okwanukulwa: Tosaba buyambi okuva ku muntu 'omufu' ddala. Ba Nabbi عَلَيْهِمُ السَّلَام ne ba Awliyā-Allah (رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى) bakyaali balamu newankubadde bavuddewo ku nsi. Ffe, n'olwekyo, tuyita abantu abo, batuyambe, abalamu ennyo okusinga okubeera abafu. Abantu bano ab'enjawulo basigala nga balamu n'oluvanyuma lw'okufa kwabwe kuno kungsi; soma enyinyonyolwa ez'amanyi era n'obujulizi wano wamanga:

Ba Nabbi عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام balamu

Ba Nabbi عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام bakoomba ku kufa kaseerabuseera, naye mangu ddala baweebwa obulamu nga bwebaali nga tebannafa kuno kungsi. Obulamu bwa ba عَلَيْهِمُ السَّلَام (mu Qabburi/ntaana) bwa mwooyo, bwa mubiri era bwa kungsi. Bbo (mu ntaana zaabwe) balamu nga bwebaali kuno ku nsi. (*Fatāwā Razawiyāh*, vol. 29, pp. 545)

Nabbi wa Raḥmah, Omuwolerezi wa Ummah, Nanyini Jannah صَلَّى اللَّهُ يagamba:

إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ فَنَبِيُّ اللَّهِ حَتَّى يُرَزَّقَ

Amakulu: Ettaka lyaziyizibwa Allah okulya emibiri gya ba Nabbi (عَلَيْهِمُ السَّلَام). Ba Nabbi (عَلَيْهِمُ السَّلَام) ba Allah (عَزَّوَجَلَّ) basigala nga balamu (oluvanyuma lw'okufa kwabwe) era baweebwa Rizq (ebiwanimira). (*Ibn Mājah*, vol. 2, pp. 291, Ḥadiṣ 1637)

Kikakasiddwa okuva mu Aḥādīṣ eziri Ṣaḥīḥ (entuuu ddala) nti bakola Hajj era basaala e Ṣalāh mu ntaana zaabwe. Sayyidunā Anas رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba nti Ow'emikisa era Omutukuvu صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

yagamba, 'الْأَنْبِيَاءُ أَحْيَاءُ فِي قُبُورِهِمْ يُصَلُّونَ' i.e. *ba Nabbi balamu mu ntaana zaabwa era basaala e Ṣalāh.*' (*Musnad Abī Ya'lā, vol. 3, pp. 216, Hadīṣ 3412*) Sayyidunā Imām Munāwī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْقَوِي yagamba nti eno ʿĀdiṣ eri Ṣaḥīḥ (entuufu ddala). (*Fayḍ-ul-Qadīr, vol. 3, pp. 239*)

Abamanyi b'obusiraamu bagamba nti olumu omutnu tali Mukallaf (bound), naye akola emirimu okufuna obuterenkevu nga okusaala e Ṣalāh okw'ba Nabbi عَلَيْهِ السَّلَام mu ntaana zabwe ez'emikisa newankubadde nga (ensi eno kyekifo kyokka ekyemirimu) obulamu bw'oluvanyuma si nyumba yakukoleramu yadde mirimu mirungi.

Sayyidunā Mūsā عَلَيْهِ السَّلَام yali asaala e Ṣalāh mu ntaana ye

Sayyidunā Anas رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba nti Nabbi Omwagalwa صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ yagamba, 'Mu kiro ky'okwambuka (Isra wal Miraj), bwetwaayita ku Sayyidunā Mūsā (عَلَيْهِ السَّلَام) yali asaala e Ṣalāh kumbi n'akasozi akamuufu mu ntaana ye. (*Ṣaḥīḥ Muslim, pp. 1293, Hadīṣ 2374*)

Anbiyā ko bhī ajal ānī ḥay

Magar aysī kay faqat "Ānī" ḥay

Phīr usī ān kay ba'd un kī ḥayāt

Miṣl-e-sābiq wohī jismānī ḥay

Rūḥ to sab kī ḥay zindaḥ un kā

Jism-e-pur-nūr bhī rūḥānī ḥay

(*Ḥadāiq-e-Bakhshish*)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Ba Awliyā ba Allah (mikwaano gya Allah) nabo balamu

Kikakasiddwa okuva mu Quran Entukuvu nti ba Awliyā-Allah nabo balamu, tetulina kubayita wadde okulowooza nti bafu. Allah عَزَّوَجَلَّ yagamba mu Quran Entukuvu:

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ

اللَّهِ أَمْوَاتٌ ۖ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٣﴾

Era temwogera kw Era temwogera kw’abo abafiride mu kkubo lya Allah nti dead. Wabula balamu, iyye, naye temumanyi.

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 2, Sūrah Al-Baqarah, Verse 154)

Omukenkufu mu kunyonyola, Ḥakīm-ul-Ummat Shaykh Mufti Aḥmad Yār Khān عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْكَثَّان yawandiika: ‘Bwebaba nga balamu, okufuna obuyambi okuva ku bbo (nakyō) kikkirizibwa. Olukalala nalwo lulimu amanya g’abo abattibwa n’ekiso ky’okwagala Allah, era yensonga lwaki, mu Ḥadīṣ emu, oyo okufakwe okuretebwa okubbinkira mu mazzi, okwokeyebwa omuliro, obulwadde kawumpuli, okuzaala, omuyizi (ow’eddiini), omutaambuze nabalala, babalibwa nga abajulizi. (martyrs). (*Jā Al-Ḥaq*, pp.218)

Ku lupapula 545 olwa *Fatāwā Razawiyyah*, voliyumu 29, A’lā Ḥaḍrat, Imām-e-Aḥl-e-Sunnat, Maulānā Shāḥ Imām Aḥmad Razā Khān عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الرَّحْمَن yagamba: Awliyā-Allah balamu oluvanyuma lw’okufa kwabwe naye tebalinga ba Nabbi kubanga obulamu bwa ba Nabbi buli bwa mwooyo, mubiri era bwa kungsi ate nalamu oluvanyuma lw’okufa kwabwe nga bwebaali abalamu kuno ku nsi. Naye obulamu bwa ba Awliyā-Kirām oluvanyuma lw’okufa kwabwe butonoko okukira obwa ba Nabbi عَلَيْهِمُ السَّلَام wabula bwawaggulu okusinga obw’abajulizi nga Quran Entukuvu bwegamba: Mu Luganda: *Temwogera kubajulizi nti bafu; balamu.* (*Fatāwā Razawiyyah*, vol. 29, pp. 545)

‘Allāmah Shaykh ‘Abdul Ḥaq Muḥaddiṣ Dihlvi عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْقَوِي yagamba nti ba Awliya ba Allah batwaalibwa okuva ku nsi eno ey’okugwaawo ne batwaalibwa mu nsi etagwaawo era balamu ne Rab wabwe عَزَّوَجَلَّ. Baweebwa emmere era tebalina nnaku wabula abantu tebakimanyi. (*Ashi’a-tul-Lam’āt*, vol. 3, pp. 423)

Sayyidunā ‘Allāmah Mullā ‘Alī Qārī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْبَارِي yagamba:

لَا فَرْقَ لَهُمْ فِي الْحَالَيْنِ وَلَنَا قِيلٌ
أَوْلِيَاءُ اللَّهِ لَا يَمُوتُونَ وَلَكِنْ يَنْتَقِلُونَ مِنْ دَارٍ إِلَى دَارٍ

Amakulu: Tewaliwo njawulo mu mbeera zombie (i.e obulamu n’okufa) eza ba Awliyā-Allah. Nabwekiyo kigambibwa nti tebafa wabula batwaalibwa okuva mu kifo ekimu nebaba twaala mu kirala.

(*Mirqāt-ul-Mafātīh lil-Qārī*, vol. 3, pp. 459)

Awliyā ḥayn kaun kehtā mar gaye
“Fānī ghār” say niklay “Bāqī ghār” gaye

Enjawulo wakati a’obulamu bwaba Nabbi n’obulamu bwa ba Awliyah

Nga addamu ekibuuzo, A’lā Ḥaḍrat, Imām-e-Aḥl-e-Sunnat, Maulānā Shāḥ Imām Aḥmad Razā Khān عَلَيْهِ رَحْمَةُ الرَّحْمٰن yagamba, Obulamu bwa ba ‘Anbiyā Kirām (ba Nabbi) mu ‘Ālam-e-Barzakh bwa ddala, bwa mubiri era bwa bulamu bw’okunsi. Ba Nabbi عَلَيْهِمُ السَّلَام bakomba bukombi ku kufa kaseera buseera okutuukiriza ekisuubizo kya Allah عَزَّوَجَلَّ, oluvanyuma, mangu ddala baweebwa obulamu nga bwebaali balina ku nsi nga tebannaba kufa.

Obulamu buno bulina ebiragiro byebimu ng’ebyokunsi; ebyannanyini byaabwe tebigabwa, okuwasibwa kw’abakazi baabwe kuli Ḥarām (tekikkirizibwa), era bakyaala baabwe ab’emikisa tebakuuma ‘Iddat. Balya, banywa era basaala eṢalāḥ mu ntaana z’abwe. Obulamu mu ntaana z’abamanyi b’obusiraamu n’abajulizi busingako ku bulamu bwabwe ku nsi naye amateeka g’obulamu bwabulijjo tegasobola kubakolako mu bulamu bwabwe buno obw’omwooyo. Era ebintu byabwe eby’obwananyini bigabwa. Abakyala baabwe bakuuma ‘Iddat.

(Derived from: *Malfūzāt A’lā Ḥaḍrat*, pp. 361)

Obuyambi okuva ku bafu bwebusinga amaanyi

Enyinyonyolwa waggulu eraga nti ba Nabbi عَلَيْهِمُ السَّلَام ne ba Awliyā Kirām (abalongoofu رَحْمَةُ اللَّهِ السَّلَام) balamu mu Mazaar zabwe. Nol’ekyo ensoonga y’okubasaba obuyambi mu bulamu obw’okunsi, n’ensoonga y’emu, kituufu era kikkirizibwa okubasaba obuyambi mu bulamu bwabwe obw’omwooyo, era y’ensoonga lwaki, omukenkufu mu kunonyereza, ‘Allāmah Shaykh ‘Abdul Ḥaq Muḥaddiṣ Dihlvi عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى yawandiika nti Sayyidunā Aḥmad Bin Marzūq عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى yagamba: Lumu, Shaykh Abul ‘Abbās Ḥaḍramī قُدِّسَ سِرُّهُ السَّامِي yambuuza, ‘Buyambi bwaani obusiinga amaanyi, okuva ku balamu oba okuva ku bafu?’ Nagamba, ‘Waliwo abantu bangi, mu ntegeera yabwe, obuyambi okuva ku balamu bwebusinga, naye nze nzikiriza nti obuyambi okuva ku bafu bwebusinga amaanyi. Shaykh yagamba, ‘Bwekiri. Kino kituufu kubanga ba awliyah abageenzi bali mu gguluera bali mu maaso ga Allah عَزَّوَجَلَّ. (Ashi’a-tul-Lam’āt, vol. 1, pp. 762)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Fatwā ya Mufti omu Shāfi’i ku kusaba obuyambi okuva ku balala abatali Allah

Shaykh-ul-Islam Sayyidunā Shaḥāb Ramlī Anṣārī Shāfi’i عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى (eyafa mu mwaaka 1004) yasabibwa awe Fatwā (Okulamulwa kw’obusiramu): Ogamba ki kw’abo abasaba obuyambi mu biseera by’ekizibu, mu ngeri ‘Owange Shaykh guundi!’ era nebayita ba Nabbi n’eba Awliyah nga ba basaba obuyambi. Sharī’ah (amateeka g’obusiraamu amatukuvu) egamba ki kukino? Yye عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى yawa Fatwā: ‘Ba Nabbi ba Allah, ba Mursalin (ababaka), ba Awliyah, abamanyi, n’abantu abalongoofu basobola okuyitibwa nga basabibwa obuyambi n’oluvanyuma lw’okufa kwabwe era kikkiribwa.’

(Fatāwā Ramlī, vol. 4, pp. 733)

Omufu omuto yayogera nga amweenya...

Imām ‘Arif-Billāh Ustāz Abul Qāsim Qushayrī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْقَوِي yagamba nti Wali amanyiddwa ennyo, Abū Sa’id Kharrāz عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى yagamba, ‘Nasaanga omulambo gw;omwaana omuto mu Makkah Mu’azzamah رَادَهَا اللَّهُ شَرَقًا وَتَغْطِيهَا mu Bāb Banī Shaybah. Mangu ddala yanweenya nagamba:

يَا أَبَا سَعِيدٍ! أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْأَحْبَاءَ
أَحْيَاءٌ وَإِنْ مَاتُوا وَإِنَّمَا يُنْقَلُونَ مِنْ دَارٍ إِلَى دَارٍ

i.e. Owange Abū Sa’id! Tomanyi nti abagalwa ba Allah abalamu, naye, baali bafu? Amazima gali nti batwaalibwa okuva mu kifo ekimu ne batwaalibwa mu kirala. (*Risālah Qushayriyyah*, pp. 341)

Buli mwagalwa wa Allah mulamu

شُبِّحَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ! Obulamu bwa ba Awliyah oluvanyuma lw’okufa kwabwe bwamuwendo nnyo! Omufu omuto oyo teyakoma ku kumanya eyali alaba wabula yamunyonyola ekitiibwa ky’abagalwa ba Allah عَزَّوَجَلَّ. Ekyafaayo ngakino kikino: Sayyidunā Abū ‘Alī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْقَوِي yagamba: Lumu nateeka Faqīr (Şūfi) omu mu ntaana. Bwenna bikula esaanda okuteeka omutwegwe ku ttaka Allah عَزَّوَجَلَّ atunuulire obwavu bwe era amusoyiwe. Yabikkula amaasoge (mu ntaana) nagamba, ‘Owange Abū ‘Alī! Olimu kunyomeerera mu maaso g’oyo anteenkeza.’ Naddamu ngantidde, ‘Yā Sayyidī (i.e. Owange mukama wange!) Waliwo obulamu bwonna oluvanyuma lw’okufa?’ Yaddamu, بَلَى أَنَا، ‘يَسَى وَكُلُّ مُحِبٍّ لِلَّهِ حَيٌّ i.e. Iyye, mazima! Ndimulamu era buli mwagalwa wa Allah mulamu.’ (*Sharh-ush-Şudūr*, pp. 208)

Awliyā kis nay kahā kay mar gaye

Qayd say chūtay woh apnay ghar gaye

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Ekibuuzo 9: Ndi mu Ḥanafī, nkusaba ombuulire oba Imām wange, Imām A’zam Abū Ḥanīfah رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى yali asabyeeko obuyambi okuva kubalala abatali Allah?

Okwanukulwa: Butereevu! Sayyidunā Imām A’zam Abū Ḥanīfah رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى, nga asaba obuyambi okuva ku Ow’emikisa Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yagamba mu Qaṣīdah Nu’mān ye:

يَا أَكْرَمَ الثَّقَلَيْنِ يَا كَنْزَ الْوَرَى جُدِّي بِجُودِكَ وَأَرْضِي بِرِضَاكَ
أَنَا طَامِعٌ بِالْجُودِ مِنْكَ لَمْ يَكُنْ لِأَبْنِ حَنِيفَةٍ فِي الْأَنَامِ سِوَاكَ

‘Owange ggwe asinga amajinni n’abantu ate ng’oli kyabugaga ekitukuvu eky’omuweendo nnyo ekyaaali tekibeerangawo! Buli Allah عَزَّوَجَلَّ kyeyali akuwadde, mpaako ebimu ku bbyo! Ate Allah عَزَّوَجَلَّ akutadde ng’oli musanyufu nnyo; nange nteeka mbeere musanyufu kubanga ndi mwetaavu wabugabi bwo, Abū Ḥanīfah talina mulala yenna kungsi okujjako ggwe.

(Qaṣīdah Nu’māniyah ma’ Al-Khayrāt-ul-Hisān, pp. 200)

Paṛay mujh per na kuch uftād Yā Ghauṣ

Madad per hō tayrī imdād Yā Ghauṣ

(Zauq-e-Na’at)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Obujulizi bw’okugamba ‘Yā ‘Alī Madad’

Ekibuuzo 10: Nyiinza okuatangaazibwa ku bujulizi obw’okugamba ‘Yā ‘Alī Madad’.

Okwanukulwa: Mu mpapula eziyise, tulaze n’endowooza ezenjawulo amazima agali mu kusaba obuyambi okuva ku muntu mu

bulamubwe n’oluvannyuma lw’okufaakwe; mu kugattako ki kino, wano waddako okunyonyolwa kwamaanyi ekukwaata ku kugamba ‘Yā ‘Alī Madad’: Ku lupapula 821 olwa *Fatāwā Razawiyyah*, voliyumu 9, A’lā Ḥaḍrat, Imām-e-Ahl-e-Sunnat, Maulānā Shāh Imām Aḥmad Razā Khān رَحْمَةُ الرَّحْمَنِ عَلَيْهِ yawandiika: Ekitabo, ekiyitibwa *Jawāhir Khamsaḥ* ekyawandiikibwa Shāh Muhammad Ghauṣ Gawālyārī رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰی عَلَيْهِ kyeakitabo kyenynni omuli ‘Wazāif’ ezakirizibwa ba Awliyā-Kirām abamanyiddwa nga Shāh Waliyullāh Muḥaddiṣ Dihlvi رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰی عَلَيْهِ. Mu kitabo kino, eno Nād-e-‘Alī erina okusomebwa emirundi musaanvu oba asatu oba gumu:

نَادِ عَلِيًّا مَّظْهَرَ الْعَجَائِبِ تَحِيَّهَ عَوْنًا لَّكَ فِي التَّوَائِبِ كُلِّ هَمٍّ
وَوَعْمٍ سَيْنَجَلِي بَوْلَايَتِكَ يَا عَلِيُّ يَا عَلِيُّ يَا عَلِيُّ

Okuvvuunula: Yita Sayyidunā ‘Alī oyo ow’ebyamagero nebyewuunyisa era ojjakumusaanga nga akuyamba mu buzibubwo. Okulumwa kwonna nebizibu bijakuvaawo Wilāyat ye – Yā ‘Alī, Yā ‘Alī, Yā ‘Alī. (*Jawāhir-e-Khamsaḥ*, pp. 282-453)

Bwekiba nga okugamba ‘Yā ‘Alī’ kiri Shirk...

A’lā Ḥaḍrat Imām Aḥmad Razā Khān رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰی عَلَيْهِ, yayongera nagamba: Bwekiba nga okutwaala Maulā ‘Alī كَرَّمَ اللّٰهُ تَعَالٰی وَجْهَهُ الْكَرِيمِ nga ajjawo okubonaabona, omuyambi mu biseera by’ebizibu, era n’okumuyita mu bulumi n’okubonaabona oba okugamba Yā ‘Alī, Yā ‘Alī mu kumwaagala, bwonna byaali Shirk (okugatta abalala ku Allah عَزَّوَجَلَّ), nolw’ekyo (مَعَادَ اللّٰهِ) bonna ba Awliyā-Kirām bajjakutwaalibwa nga Kuffār (abakaafiiri) ne Mushrikīn (abasamize). Era okusukka kwekyo, Shāh Waliyullāh ajjakutwaalibwa nga musamize munene nnyo era mukaafiiri eyayita ba Mushrikīn nti bali ba Awliyā-Kirām... (naye buteerevu sibwekiri).

الْعِيَاذُ بِاللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْحَقِّ الْمُبِينِ

Abasiraamu balina okulaba nti kino kyekibonerezo eky’okuyita abantu Mushrik (abasamize) olw’okugamba Yā ‘Alī, Yā ‘Alī. Singa baali tebawaayirizza basiraamu nti ba Mushrikīn, tebaandi bade nakibonerezo kino nti bbo benyini bali ba Mushrikīn n’abaabasooka n’abanajja. Kati kyekiseera bajjeku kkubo ettuufu ely’obulungi. Balina okulekera awo okuyita abasiraamu abatuufu nti bali ba Mushrikīn oba obukkirizaa bwabwe nabwo bubeera bwakubuuzibwa. (*Fatāwā Razawīyyah referenced, vol. 9, pp. 821-822*)

Sakht dushman hay Hasan kī tāk mayn

Al-Madad Maḥbūb-e-Yazdān al-ghiyāsh

(*Żauq-e-Na’at*)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Obujulizi bw’okugamba ‘Yā Ghauš’

Ekibuuzo 11: M ngeri y’emu, nyiinza okuweebwa obujulizi bw’okugamba ‘Yā Ghauš’?

Okwanukulwa: Weewaawo. Oluvanyumma lw’endaba yensonga, okunyonyolwa nakwo kuweereddwa. Sayyidunā Mullā Alī Qārī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْبَارِي yagamba nti Sayyidunā Ghauš-e-A’zam عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى yagamba, ‘Omuntu yenna anjita mu kiseera ky’okubonaabona, okubonaabonaakwe kujjakugwaawo era oyo yenna ayita erinnya lyange nga asaba obuyambi ng’ali mu buzibu, obunene bwekizibu bujjakugwaawo, era omuntu yenna omwetaavu, bwatwaala erinnya lyange nga Wasilāh (okuyitiramu) mu maaso ga Allah عَزَّوَجَلَّ, his ebyetaagobye bijjakumalibwa.’

Sayyidunā Mullā ‘Alī Qārī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْبَارِي yayongeraga nagamba: Sayyidunā Ghauš-e-A’zam عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْكَرِيم yanyonyola engeri

y'okusaala Ṣalāt Al-Ghauṣiyyah bweti: Saala Rak'at bbiri eza Nafl Ṣalāh. Mu bui Rak'at, soma Sūrah Al-Ikhlāṣ emirundi 11 times oluvanyuma lwa Sūrah Al-Fātiḥah era oluvanyuma lwa Salām, soma Ṣalāt-'Alan-Nabī 11 times:

الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ

Ng'otaambula odda e Baghdad (mu Indo-Pak oba odda kyengulu), tambula nbigere 11 mu maaso era buli kigere, yogera erinya lyange nekizibukyo oba ekyetaago era soma bino wamanga:

أَيَّدِرْكُنِي ضَيْمٌ وَأَنْتَ دَخِيرَتِي وَأُظْلَمُ فِي الدُّنْيَا وَأَنْتَ نَصِيرِي
وَعَارٌ عَلَى حَامِي الْحِمَى وَهُوَ مُنْجِدِي إِذَا ضَاعَ فِي الْيَدَاءِ عَقَالُ بَعِيرِي

Naatulugunyizibwa ng'ate ggwe muyambi wange? Naabonyab onyezebwa mu nsi, ng'ate ggwe muyambi wange! Mu maaso go Ghauṣ-e-A'zam ng'oli muyambi wange kino kinakuwaza omukuumi wange omuggo gw'engamiya yange gubulidde mu nsiko.

Nga agambye bino, Sayyidunā Mullā Alī Qārī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْبَارِي yagamba: 'وَقَدْ جُرِّبَ ذَلِكَ مِرَارًا فَصَحَّ' i.e. Ṣalāt Al-Ghauṣiyyah egezeseddwa emirundi n'emirundi. (*Nuḥḥat-ul-Khayr*, pp. 61)

Husn-e-niyyat ho khaṭā to kabḥī kartā hī naḥīn

Āzmāyā ḥay yagānaḥ ḥay "dau-gānaḥ" tayrā

(*Ḥadāiq-e-Bakhshish*)

Abagalwa ab'oluganda abasiramu! Mulina okuba nga muyize nti Sayyidunā Ghauṣ-e-A'zam عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْأَكْرَم yasomesa abasiramu nti tulina okumusaba obuyambi mu biseera byebizibu. Omumanyi

omukeenkufu mu Ndowooza ya Ḥanafī Sayyidunā Mullā ‘Alī Qārī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْبَارِي nga tawakanya kino yagamba, ‘Kino kigezeseddwa era ebivaamu biraga nti ekolera ddala.’ Nolw’ekyo, kino kikakasiddwa nti okusaba obuyambi okuva ku ba Awliyā (abaloongoofu) oluvanyuma lw’okufa kwabwe kikkirizibwa era kyamugaso nnyo. (*Jā Al-Ḥaq*, pp. 207)

Ebigambo bisatu ebya Ghauš-e-A’za ebiza obujja obukkiriza

‘Allāmāh Shaykh ‘Abdul Ḥaq Muḥaddīsh Dīhlvi عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْقَوِي yawandiika ebigambo bino ebya Ghauš-e-A’zam عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى mu kitabokye *Akḥbār-ul-Akhyār*, bisatu kubbyo biweereddwa wamanga:

1. Omugoberezi wange bwaba nga aswaazibwa mu buvaanjuba, ng’ate ndi bugwaanjuba, njakumu bikkirira.
2. Njakugenda mu maaso n’okuyamba abagoberezi bange okutuusa ku lunaku lw’enkomerero nebwabanaagwa okuva ku bidduka byabwe.
3. Oyo yeena ayita erinya lyange (i.e. ng’agamba Al-Madad Yā Ghauš!) okusaba obuyambi mu buzibu, ajjakufuna obuterenkevu era ajjakuyambibwa. (*Akḥbār-ul-Akhyār*, pp. 19)

Qasam ḥay kay mushkil ko mushkil na pāyā

Kahā ḥam nay jis waqt ‘Yā Ghauš-e-A’zam’

(*Żauq-e-Na’at*)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Ekibuuzo 12: Shaykh ‘Abdul Qādir Jilānī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى yali ayogera Oluwarabbu n’Olufaarisī. Anayaamba atya abo abamuyita mu nnimi endala – okugeza, Olu Urudu, Olungereza, Pashto, Panjabi, nendala.

Okwanukulwa: Omukyaala bwanyiiza bba mu lulimi lwonna, Omuwala Omutukuvu, ajja okumufuumbirwa mu ggulu, akitegeera.

Okutegeera kw’ennimi endala okw’abawala abatukuvu mu Jannah

Waliwo ekigambo kya Nabbi Omwagalwa era Ow’emikisa صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: Omukyaala bwanyiiza bbaawe kuno ku nsi, Omuwala Omutukuvu agamba mukyaalawe nti:

لَا تُؤْذِيهِ قَاتِلُكَ اللَّهُ فَإِنَّمَا هُوَ عِنْدَكَ دَخِيلٌ يُوْشِكُ أَنْ يُفَارِقَكَ الْيَنَّا

Amakulu: Zikirira! Tomukosa, ennakuze mbale. Nga akulesse, ajjakujja jetuli.

(Jāmi’ Tirmidhī, vol. 2, pp. 392, Ḥadīṣ 1177)

Nolw’ekyo Omuwala Omutukuvu asobolera ddala okuwulira ennimi endala, kati lwaaki Kabaka wa aba Awliyā (abaloongoofu), Sayyidunā Ghauṣ-e-A’ẓam رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ tasobola kuwulira nnimi ndala oluvanyuma lw’okufa!

Okunyonyolwa ku Ḥadīṣ eno okuzzaobujja obukkiriza

Ku Ḥadīṣ eyo waggulu, Omukenkufu mu kunyonyola Quran Entukuvu, Ḥakīm-ul-Ummat Shaykh Muftī Aḥmad Yār Khān عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْمَنَّانُ yagamba ku lupapula 98 olw’ekitabo *Mirāt*, Voliyumu 5: ‘Ḥadīṣ eno eraga eby’amakulu bingi nga Abawala Abatukuvu mu Jannaj bwebalaba ebigwaawo kuno ku nsi – kiringa enkaayana bwegeenda mu maaso mu kiseenge ekiggale ate nga Omuwala Omutukuvu alaba! Wano, Sayyidunā Mullā ‘Alī Qārī عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْبَارِي yagamba nti abo mu bulamu bw’aba malayika mu Ggulu bamanyi bulungi ddala abantu n’emirimu gyaabwe gyonna. Eky’okubiri, Abawala Abatukuvu abo bamanyi n’enkomerero

y'abuli muntu oba Omusiraamu ajjakufiira mu bulongoofu (y'ensonga lwaki bagamba, 'Mulekke yekka, jebujja ajjakujja jetuli'). Ek'okusatu, bamanyi amadaala g'abantu n'eddaala ly'omu Jannah lyebanaayingira ate lyebanaa beeramu.

Eky'okuna, Abawala Abatukuvu abo basobola okumanya ba bbaa babwe mu bantu. Eky'okutaano, Abawala Abatukuvu abo bakosebwa omuntu bw'atukosa era banyigira omulabe waffe; gano ge mawulire agakwaata ku Bawala ab'omugulu era n'okumanya kwabalina, kati kiki ekiyinda okwogerwa ku Nabbi Omwagalwa era Ow'emikisa ﷺ oyo asinga okumanya mu bitoonde byonna. Ow'ekitiibwa Mufti رحمته الله تعالى yayongera nagamba: Eky'omukaaga kiri nti Nabbi Omwagalwa ﷺ amanyi bulungi embeera z'omu Jannah era n'embooji y'Abawala Abatukuvu; embooji bweti eyogerwa wokka Abawala Abatukuvu nga ba bbaa baabwe webali.

Mu kitabo kya *Tirmizī*, Ḥadīṣ eno eri Gharīb (i.e. Ḥadīṣ eyogeddwa omuntu omu) era terimu mu kwogera kwa *Ibn Mājah*, naye nebwekiba kityo, teri Gharābat-e-Muḍir (okukosa oba okubeera ankyaaamu olw'omwogezi omu) kubanga Ḥadīṣ eno ekkatirizibwa Quran Entukuvu, nga Allah عزوجل bwagamba ku bamalayika be:

Bamanyi kyonna kyemuyinza okukola.

يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾

[*Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)*] (Part 30, *Sūrah Al-Infīqār*, Verse 12)

Ate Yye عزوجل agamba ku sitaani n'ekikaakye:

إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ط

Mazima yye n'ekikaakye babalabira wemutabalabira.

[*Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)*] (Part 8, *Sūrah Al-A'rāf*, Verse 27)

Bweeba nga ekaatiriziddwa Quran Entukuvu, Ḥadiṣ eri Ḍa’if (ennafu) efuuka Qawī (ey’amaanyi). (*Mirāt, vol. 5, pp. 98*)

Ekikulu, ebintu by’oluvanyuma biri Wahbī (i.e. biweebwa Allah عَزَّوَجَلَّ) era biwakanya obutoonde era nabwekiyo tebiyinza ku geraageranyizibwa na bya ku nsi eno i.e. eby’okunsi eno byetaaga okulafuubana okw’omubiri n’amaanyi agalabwa naye bifuuka Wahbī mu bulamu obw’oluvanyuma. Sayyidunā Mullā ‘Alī Qārī رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى yagamba: ‘لَإِنَّ أُمُورَ الْآخِرَةِ مَبِينَةٌ عَلَى خَرَقِ الْعَادَةِ’ i.e. *kubanga eby’obulamu obw’oluvanyuma biwakanya obutoonde*. (*Mirqāt, vol. 1, pp. 354, Taht Al-Ḥadiṣ 131*)

*Rāstah pur-khār, manzil dūr, ban sunsān ḥay
Al-Madad ay rahnumā! Yā Ghauṣ-e-A’zam dast-gīr*

Lwaaki osaba obuyaambi okuva kubalala abatali Allah ng’ate Allah asobola okutuyamba

Ekibuuzo 13: Ogamba kki ku muntu alowooza – bw’aba nga Allah عَزَّوَجَلَّ y’Owawaggulu Owamanyi, kati yekka yalina okusabibwa obuyambi mu ngeri y’okwewala?

Okwanukulwa: Butereevu, Allah عَزَّوَجَلَّ y’ewamaanyi era ye mutoonzi; omuntu bw’asaba Allah عَزَّوَجَلَّ yeeka obuyambi, tajjakunenyezebwa. Naye, obutasaba balala buyambi mu ngeri y’okwewala, kuno kuluumba Kunene nnyo okwa sitaani eri obwongo bw’omuntu era y’ensonga lwaki akolera ku kirowoozo ekyo ekibi mu linya ‘lw’okwewala’ng’alowooza nti kikyaamu okusaba obuyambi okuva ku balala Allah. Kino ekirowoozo ekikyaamu tekiva kuyingiza ndowoozaye, lwaaki akiyita ‘okwewala’! Kati kyatteeka gyaali okujaanjaba ekirowoozo ekyo ekibi kubanga okugoberera ekirowoozo ekyo ekibi kibeera kikontana ne ayah nyingi eza Quran era Aḥādīṣ. Allah عَزَّوَجَلَّ n’Omwagalwa Nabbi صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ batukkirizza okusaba obuyambi okuva kubalala, wabula, oyo agoberera ebirowoozo

ebikyaamu nti ‘kwewala’! Omuntu bwaati alina okulowooza ku ayah 6 eza Quran omuli okusaba obuyambi okuva ku Allah nga kw’ogeddwaako butereevu. Soma wano wamanga:

1. Mweyambe mu bulongoofu

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ

Mweyambe mu bulongoofu n’okutya mungu, era temweyamba mu kukola ebibi oba okwonoona.

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 6, Sūrah Al-Māidah, Verse 2)

2. Musabe obuyambi okuva mu bugumiikiriza n’okusaala

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ۚ

Ate musabe obuyambi okuva mu bugumiikiriza n’okusaala

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 1, Sūrah Al-Baqarah, Verse 45)

3. Sikandar Żul-Qarnayn رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ yasaba obuyambi

Sayyidunā Sikandar Żul-Qarnayn رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ **bweyayolekera** Obuwanjuba, nga asabiddwa ekika ekimu, yaziimba ekisenge wakati w’ekika ekyo ne ba Yājūj Mājūj nagamba ekika ekyo:

فَاعِزُّونِي بِقُوَّةٍ

Munyambe namaanyi

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 16, Sūrah Al-Kahf, Verse 95)

4. Muyambe eddiini ya Allah ﷺ

إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ

Bwemuyamba eddiini ya Allah, Allah ajjakubayamba

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 26, Sūrah Muhammad, Verse 7)

5. Nabbi yasaba obuyambi eri eddiini okuva kubalala abatali Allah

Nabbi wa Allah, Sayyidunā 'Isā Rūḥullāh ﷺ yagamba:

مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ ط قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ ؕ

'Baani abanabeera abayambi bange eri Allah?' Abayigirizwa bagamba, 'Efe tuli bayambi ba ddiini ya Allah.'

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 3, Sūrah Āl-e-Imrān, Verse 52)

6. Abayambi abalondebwa Allah ﷺ

فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ

وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ ؕ وَالْمَلَكُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٥٠﴾

Allah yemuyambi, ne Jibrāil, n'abakkiriza abalongoofu ne bamalayika balondeddwa nga abayambi.

[Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)] (Part 28, Sūrah At-Tahrīm, Verse 4)

Kun kā ḥākīm ker diyā Allah nay Sarkār ko

Kām shākhaun say liyā ḥay āp nay talwār kā

(Sāmān-e-Bakhshish)

Teri muntu asobola kuwangaala nga teyetaaga buyambi kuva kubalala!

Ekibuuzo 14: Oyagala ogutegeeza nti teri asobola kuwangaala nga tasaba buyambi kuva kubalala batali Allah?

Okwanukulwa: Iyye, kyeekyo. Okugeza, ovuga emmotoka nelemera mu kkubo. Kati wetaaga obuyambi okusindika emmotoka etandike okudduka. Wandi koze ki? Wandi sabye abayitawo bakuyambe okusiindika emmotokayo. Oyinza okusanga ab'ekisa abayinza okukuyamba era emmotokayo eyinza okutandika okutambula! Kati, olaba, obadde tolina buyambi era n'osaba obuyambi okuva kubalala abatali Allah; bakuyambye era ekizibu kyo kivuddewo. Bwoba nga ogamba nti buno bwebuyambi obusabibwa okuva ku bantu abalamu kati kankuwe ekyokulabirako ekikwaata ku buyambi oluvanyuma lw'okufa kubanga buli musiraamu 'obuyambi' buno bumukwaatako:

Ṣalāḥ ey'emirundi 50 nga bweyassibwa okutuusa emirundi 5?

Sayyidunā Anas Bin Mālik رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ yagamba: Omwagalwa era Ow'emikisa Nabbi صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ yagamba: Allah عَزَّوَجَلَّ yalagira Ummaḥ yange okusaala emirundi 50 eza Farḍ Ṣalāḥ. Bwennakomawo eri Sayyidunā Mūsā (عَلَيْهِ السَّلَام), yagamba, 'Rab wo alagidde ki ekya Farḍ eri Ummaḥ yo?' Bwennamugamba, yagamba, 'Ddayo eri Rab wo, kubanga Ummaḥ yo tejjakusobola kukikola.' Kati naddayo eri Allah wange عَزَّوَجَلَّ, era nazikendeeza okutuusa ku kigero. Naddayo eri Sayyidunā Mūsā (عَلَيْهِ السَّلَام) nemugamba, yangamba, 'Ddayo eri Rab wo, kubanga Ummaḥ yo tejjakusobola kukikola.' Kati naddayo eri Allah wange عَزَّوَجَلَّ, era nangamba, 'Ziri ttaano wabula z'enkana amakumi attaano; Ekigambo kyange tekicuuka.' Olwo naddayo eri Sayyidunā Mūsā (عَلَيْهِ السَّلَام) nagamba,

'Ddayo eri Rab wo.' Nagamba, 'Mpulira ensonyi (okuddayo) mu maaso ga Rab wange.' (*Sunan Ibn Mājah, vol. 2, pp. 166, Ḥadīṣ 1399*)

Kati olaba! Sayyidunā Mūsā Kalimullāh عَلَيْهِ السَّلَام yayamba Ummah y'abasiramu, abantu b'Omwagalwa era Ow'emikisa صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم, oluvanyuma lw'emyaka 2500 ez'okuvaawo kwe mu ngeri nti Ṣalāh 50 zakendeezebwa okutuusa ku Ṣalāh 5 ezabulijjo. Allah عَزَّوَجَلَّ yali amanyi nti zijjakuba Ṣalāh ttaano wabula yalagira 50 oluvanyuma kulw'abagalwa be ababiri, Yye yaziteeka zibeere ttaano. Kati ekyewunyisa wano kiri nti abo abantu abawakanya obuyambi n'enkolagana okuva ku bafu olwawasiwaasi ezasitaani enkolimirwe ezibasumbuwa, nabo basaala eṢalāh ttaano, si makumi attaano. Mu kyamazima, mukulaarika eṢalāh etaano, obuyambi bw'abala abatali Allah nabwo mwebuli!

Obuyambi bwabalala bwetagsibwa ddala mu Jannah

Mu Jannah obuyambi bwabalala abatali Allah bujja kwetaagisibwa. Iyye, mazima, kubanga Ow'emikisa Nabbi صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم yagamba, 'Abantu b'omu Jannah bajjakwesigamira ku ba 'Ulamā (Abamanyi b'obusiramu) رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى kubanga bajjakuweebwa omukisa okulaba ku Allah عَزَّوَجَلَّ; Yye ajakugamba: تَمَنَّوْا عَلَيَّ مَا شِئْتُمْ i.e. *munsabe kyonna kyemwagala!* Abantu b'omu Jannah bajjakudukira eri ba 'Ulamā رَحْمَةُ اللّٰهُ تَعَالٰى bababuulire kiki kye baba basaba. Oluvanyuma ba 'Ulamā bajjakubategeeza okusaba kino na kiri:

فَهُمْ يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِمْ فِي الْجَنَّةِ كَمَا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِمْ فِي الدُّنْيَا

Amakulu: Nga abantu bwebesigamira ku ba 'Ulamā Kirām رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى mu nsi, bajjakubesigamirako nemu Jannah.

(*Al-Jāmi'-uṣ-Ṣaghīr lis-Suyūfī, pp.135, Ḥadīṣ 2235*)

Omuntu yesigamira ku balala mu bulamubwe nga abazadde, ab'enganda, emikwaano ate olusi neyesigamira ku ba poliisi oba n'abao abayita ku kkubo. Mu ngeri bweti, omuntu asobola atya okuwangula mu kusigala nga 'yewala okwekuuma'! Wabula oyo atalina ndowooza mbi ate ku lw'okusaasira kwa Allah ﷺ akkiriza abalala nti bayambi okuva ku ntobo y'omutima gwe ate newankubadde ekyo asigala asaba obuyambi okuva ku Allah ﷺ, olwonno tewali kikyamu ku kkyo.

Tū ḥay Nāib Rab-e-Akbar piyāray ḥer dam tayray dar per

Aḥl-e-ḥājat kā ḥay maylah صَلَّيْ اللّٰهُ عَلَيْكَ وَسَلَّم

(Sāmān-e-Bakhshish)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّيْ اللّٰهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Okusaba obuyambi okuva ku balala abatali Allah kiri Wājib?

Ekibuuzo 15: Kyali kibaddeko mu kiseera kyonna Wājib (ekisaanira ddala) okusaba obuyambi okuva ku balala abatali Allah?

Okwanukulwa: Iyye. Waliwo embeera nyingi nnyo nga okusaba obuyambi okuva ku balala abatali Allah kifuuka Wājib ate mu niseera ebimu kiri Wājib ku balala okuyamba omusabi w'obuyambi. Ku kino, bino wamanga byebimu ku bifo by'okulamula kw'obusiraamu (Fiqh) okusaba obuyambi (okukolagana) n'okuyamba omusabi w'obuyambi webifuukira Wājib:

Embeera mwekibeerera Wājib okusaba obuyambi

1. Omuntu bwaba nga talina ngoye ate nga ayinza okusaala eṢalāḥ nga ali bukunya naye nga abalala balina engoye ate nga basobola okumuwa engoye waba nga azisabye, olwonno

(obuyambi mungeri y'engoye) okusaba kubeera Wājib. (*Baḥār-e-Sharī'at*, vol.1, pp. 485)

2. Mukwaanogwo waba nga alina amazzi ate nga asobola okugakuwa ng'ogasabye, olwonno Tayammum tekkirizibwa nga tonnaba kusaba mazzi. Omuntu waba nga tasabye mazzi ate nasaala eṢalāḥ oluvanyuma lw'okufuna Tayammum ate kati nasaba amazzi oluvanyuma lw'eṢalāḥ ate nebagamuwa oba nebagamuwa ngatasabye, mu mbeera eno, k yatteeka okufuna Wuḍū ate oddemu Ṣalāḥ yo. Omuntu kwasaba amazzi wabula nebagamumma, e Ṣalāḥ eba yayimiriziddwaawo. Ate oluvanyuma lw'eṢalāḥ, tasabye mazzi kumanya ngeri agamuwadde gyagamuwadde oba agamuwadde kululwe olwonno eṢalāḥ eba yayimiriziddwaawo . Bwekiba nga omukisa gw'okufuna amazzi mutono ate nga eṢalāḥ esaaliddwa oluvanyuma Tayammum, kyekimu kijja kukola newano i.e amazzi gawereddwa oluvanyuma lw'eṢalāḥ olwonno ddamu eṢalāḥ yo ng'ofunye Wuḍū awataba ekyo eṢalāḥ eba asaaliddwa. (*Baḥār-e-Sharī'at*, vol. 1, pp. 248)

Embeera mwekibeerera Wājib okuyamba

1. Omuntu bwaba nga akaaba ng'asaba obuyambi nga ali kukalabba ate nga omuntu asaala yasabibwa obuyambi oba yye yayita omuntu oba omuntu abbinkira mu mazzi oba omuntu ayinza okwokyebya omuliro naafa oba omuzibe ali okumpi okugwa mu kinnya oba luzzi - mu mbeera zino zonna kiri Wājib okuleka okusaala (Ṣalāḥ) oba okujivaamu osobole okuyaamba omuntu oyo. (*Baḥār-e-Sharī'at*, vol. 1, pp. 637)
2. Tekikkirizibwa kuva mu Ṣalāḥ nga bazaddebo oba bajaja bakuyita. Wabula bwebaba nga kyebakuyitira kizibu kinene; kyekimu ngawekiyougedwako waggulu olwo ovaamu mu Ṣalāḥ yo ate nodduka okubayamba era kino kyekiragiyo ng'osaala Farḍ Ṣalāḥ. Bwoba ng'osaala Nafl Ṣalāḥ ate abantu abo

bamanyi nto olimukusaala Ṣalāh yo olwo togivaamu eṢalāh kulw'okuyita kwabwe okwabulijjo. Wabula bwebaba nga tebamanyi nti oli mukusaala Nafl Ṣalāh ate ngabakuyita, olwo givemu obanukule newankubadde kuyita kwabulijjo. (*Baḥār-e-Sharī'at*, vol. 1, pp. 638)

3. Omuntu bwaba nga yebase ate nga yerabidde okusaala eṢalāh ye ate ng'abalala bakimanyiiko, olwo kubeera Wājib jebali (okumuyamba) okumuzuukusa n'okumujjukiza nti yerabidde eṢalāh ye. (*Baḥār-e-Sharī'at*, vol. 1, pp. 701)
4. Omuntu bwaba nga alidde oba nga yegasse n'omukyaala we nga teyegenderedde, okusiiba kwe kubeera kukkirizibwa oba kwakyeyagalire (Nafl) okusiiba okwo oba (Farḍ). Wabula okusiiba kujjakubeera kufu bwekibeera nga bino ebintu bibaddewo nga tannaba kunuyirira kusiiba ate nga bwaba ajjukiziddwa ku kusiiba kwe, okusiiba tekujjukiddwa. Ebintu ebyo bwebiba nga byakoledwa oluvanyuma lw'okujjukizibwa olwonno mu mbeera bweeti okusasula omutaango (Kaffārah) si kyyatteeka.
5. Omuntu asiiba bwaba nga asangiddwa nga akola ebintu bino olwo kiri Wājib okumujjukiza (bwaba nga tayambiddwa bwati) i.e. obutajjukiza muntu kusiiba kwe kubeera kukola zaambi (kibi) okujjako asiiba nga munafu mu mubiri ate bwaba naga ajukiziddwa ajakuva kuleka okulya, kijakuviiramu obunafu bwe okweyongera olwo okusiiba kujakumufuukira ekizibu, bwaba nga alidde, ajakusobola okumalako n'okusiiba 'Ibādāt endala – mungeri eno, obutamujjukiza ku kusiiba kwe kyekisinga. (*Baḥār-e-Sharī'at*, vol. 1, pp. 981)
6. Omuntu kwasoma Quran Entukuvu mu bukyaamu, kiri Wājib eri omuwulirize okumutegeeza ensobi ye bwewaba nga tewaliwo nsaalwa oba fuutwa ebiyinza okuleetebwaawo. Mu

ngeri y'emu, omuntu bwaba nga yeyazise Quran y'omulala okumala akaseera ate nasanga mu ensobi y'omuwandiisi, kiri Wājib okumutegeeza (kubanga eno nayo ngeri emu mu kuyamba) ensobi ezo. (*Bahār-e-Sharī'at*, vol. 1, pp. 553)

Ĥay intizām-e-dunyā imdād-e-bāhamī say
Ā jāye gī kharābī imdād kī kamī say

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Ekibuuzo 16: Allah عَزَّوَجَلَّ yagamba mu Quran Ey'ekitiibwa:

Temusiinza mulala okujjako
Allah.

وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ

[*Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)*] (Part 11, Sūrah Yūnus, Verse 106)

Okuva mu ayah eno, kitegerekeka nti okuyita bakatonda abalala abatali Allah kiri Shirik.

Okwanukulwa: Mu ayah eno مِنْ دُونِ اللَّهِ i.e. okuyita katonda omulala atali Allah tekikirizibwa. Wano kitegeeza amasanamu ate 'okuyita' kitegeeza okusiinza. (Tafsīr Ṭabarī, vol. 2, pp. 618) A'lā Ḥaḍrat Imām Aḥmad Razā Khān عَلَيْهِ رَحْمَةُ الرَّحْمَنِ yavuunila ayah eyo bwaati: Mu Lungereza: 'And worship not besides Allah' Mu Luganda: Temusiinza mulala okujjako Allah.

Ate ayah endala ewagira amakulu gano, okugeza, Allah عَزَّوَجَلَّ yagamba:

وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ تَف

Temusiinza katonda mulala ne Allah. Tewali katonda okujjako Yye.

[*Kanz-ul-Īmān (Translation of Quran)*] (Part 20, Sūrah Al-Qaṣaṣ, Verse 88)

Nga waggulu, kikakasiddwa nti okuyita abalala (abatali Katonga) ng'obatwaala nga ba katonda kibeerela ddala Shirik kubanga kiri kikulwa kyakusinja abatali Allah. (Okunyinyolwa okusingako wano, tukusaba osome 'Ilm-ul-Quran ekitabo ekyawandiikibwa Hakīm-ul-Ummat Shaykh Muftī Aḥmad Yār Khān عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْعَمَّانُ.)

*Allah kī 'aṭā say ḥayn Mustafa madadgār
Ḥayn Anbiyā madad per, ḥayn Awliyā madadgār*

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ

Ekibuuzo 17: Abatakkiriza basaba obuyambi okuva ku masanamu ate mmwe musaba obuyambi okuva ku ba Anbiyā ne ba Awliyā (abalongoofu b'obusiraamu). Temuli beebamu mu kukola Shirik (okusamira)?

Okwanukulwa: مَعَادَ اللَّهِ, ensoonga ya byombi si y'emu nakatono. Abatakkiriza bakiriza nti Allah عَزَّوَجَلَّ awadde Ulū-Ḥiyyat (i.e. okutuma obwakatonda) eri amasanamu. N'okweyongerayo, batwaala amasanamu nebiralala nti bawolerezi era abatabaganya, naye nga amazima gali nti amasanamu tegali ebyo. اَلْحَمْدُ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ! Fee abasiraamu tetutwaala muntu yenna nti agwaanira kusinzibwa nawaba Omwagalwa Ennyo Nabbi صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ tali twaalibwa nga agwaana okusiin zibwa. Tukkiriza nti ba Nabbi bonna عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ne ba Awliyā baddu ba Ow'ekitiibwa Allah عَزَّوَجَلَّ ate tubatwaala nga abawolerezi baffe, abatabaganya era ab'ebitiibwa ba 'Mushkil-Kushā' ku lw'okusaasira n'omukisa gw'oyo Omu ate Yekka Allah عَزَّوَجَلَّ, Omutoonzi.

Okusaba obuyambi okuva ku masanamu kiri Shirik

Hakīm-ul-Ummat Shaykh Muftī Aḥmad Yār Khān عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللَّهِ الْعَمَّانُ yagamba, 'Abatakkiriza okusaba obuyambi okuva ku masanamu kiri Shirik, kubanga basaba obuyambi okuva ku masanamu nga bagatwaala nga ba lubaale ate abalina amanyi g'obwakatonda. Eyo

y'ensonga lwaki batwaala amasanamu nga ba katonda era nti gagwaanira okusiinzibwa. Mu bigambo ebirala, bakiririza ddala nti amasanamu baweereza Allah ate bayambi mubwakatonda bwe mukusiinzibwa (*Jā Al-Ḥaq*, pp. 171)

Amakulu ga Shirik

Shirik kwekuwa obujulizi nti omuntu ali Wājib-ul-Wujūd oba nti agwaanira okusiinzibwa atali Allah i.e. okugata omulala ku Ulū-Ḥiyyat (obwakatonda) eya Allah عَزَّوَجَلَّ ate kino kyekisinga obubi mu miteeko gya Kufr (obutakkiriza). Ng'olese kino, ekikolwa kyonna ekya Kufr, kakibeere kinene kitya tekiyiinza kubeerera ddala Shirik.

(*Bahār-e-Sharī'at*, vol. 1, pp. 183)

A'lā Ḥaḍrat Imām Aḥmad Razā Khān عَلِيٌّ رَحْمَةُ الرَّحْمٰن yagamba, 'Omuntu, mu mazima tayinza kufuuka Mushrik (omusamize) okujjako nga atwaala omuntu oba ekintu nti kigwaanira okusiinzibwa nga katinda oba 'Mustaqil Biẓ-Ẓāt' (i.e. okubeerawo kulwkwyo kyokka – okugeza, okukkiriza nti okumanya kwalina kukwe) ate Wājib-ul-Wujūd (okwebeesaawo). (*Fatāwā Razawīyyah*, vol. 21, pp. 131)

Kiwandikiddwa mu *Sharḥ-e-'Aqā'id*: Shirik kwekugatta omulala ku bwa Ulū-Ḥiyyat (obwakatonda) obwa Allah عَزَّوَجَلَّ, nga ba Majūsī (abasiinza omuliro) bakkiriza nti waliwo Wājib-ul-Wujūd omulala atali Allah oba okukkiriza nti waliyo (ekintu oba omuntu) agwaana okusiinzibwa atali Allah nga abasiinza amasanamu bwebakola

(*Sharḥ-e-'Aqā'id Nasafīyyah*, pp. 201)

Mayn qurbān is adāye dast-gūrī per mayray Āqā

Madad ko ā gaye jab bhī pukārā Yā Rasūlallāh

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

16 Ramadan-ul-Mubārak, 1433 AH
August 5, 2012

Luvannyuma lw'okusoma ekitabo kino, oyinza okwagala okumanya akiwandiise. Kyawandiikibwa Sheikh era Omum -anyi omunene ow'ekyasa eky'a 21st, 'Allāmah Maulānā

Abu Bilal Muhammad Ilyas Attar Qadiri Razavi دَاعَتْ بَرَكَاتُهُ الْعَالِيَةِ.

Yeyataandika **Dawat-e-Islami** (ekibiina eky'ensi yonna ekitali kyabyabufuzi ekisomera Quran ne Sunnah) esomesa enjigiriza y'obusiraamu mu mbeera z'obulamu ezisukka mu 93. Bwoba ng'oyagala okumanya ku Mutandisi wa Dawat-e-Islami, ebitabo bye n'emikono gya Dawat-e-Islami egy'enjawulo, laambula webusayiti eno: www.dawateislami.net

Era, Dawat-e-Islami esaasaanya obubaka bw'obusiraamu mu nsi yonna ngeyitira mu **Madani Channel**, tivi ng'eri 100% y'abusiraamu. K'obeere wwa wonna mu nsi, bwoba ng'oyagala okulaba Madani Channel, olwo goberera furiqweensi (frequencies) eziweereddwa. Bwoba ng'oyagala kwogera naffe, yitira mu emayilu eno: overseas@dawateislami.net

Bino birekeddwa mu lulimi Olungereza

Madani Channel – Satellite Frequencies

Modulation: QPSK

Satellite	Coverage	Downlink Frequency	Symbol Rate	Polarization	FEC
Asia sat 3S	Asia	3739 MHz	2815 Msps	Vertical	3/4
Astra 2F	UK	12640 MHz	22000 Msps	Vertical	5/6
Intelsat 20	Africa Region	12562 MHz	26657 Msps	Horizontal	2/3
Eutelsat 7 West A	Middle East Region	10815 MHz	27500 Msps	Horizontal	5/6
Galaxy 19	USA Region	11960 MHz	22000 Msps	Vertical	3/4

OKUMULISA KWA SUNNAH

Ku lw'okusaasira kwa Allah ﷻ, eSunnah nyingi zi yigibwa era zisomesebwa mu mbeera ya Madani eya Dawateislami, ekibiina ekibulira Qur'an ne Sunnah munsu yonna era ekitali kya politikisi. Kuno kusaba kwa Madani nti mwetabire mu Ijtimah ezaagazisa Sunnah ezi baawo buli wiiki oluvannyuma lwa Maghrib buli Lwaakuna mu kibuga kyo, (mu Kololo Jamia Masjid, [Kampala]) n'enniya ey'okufuna okusiimibwa kwa Allah ﷻ. Ne Niyyah ey'okufuna empeera, kiteeke mu puroguraamu zo okutaambula ne Madani Qafilah ezi kubiriza okukolera ku Sunnah, na'baagazi b'Omutume ﷺ, jjuzaamu akatabo ka Madani In'amaat buli lunaku ng'okola Fikr-e-Madinah era okaweeyo eri oyo Zimmaradar (avunaanyizibwa kubutabo obwo owa Dawateislami) mukifoo kyo. Emikisa n'obulungi ebiri mu kino; ojakufuna endowooza n'obwaagazi oba okuyaayaanira okukolera ku Sunnah, okutamwa amazaambi n'okukuuma obukkirizaabwo, **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ**, Buli owoluganda omusiraamu ayina okufuna endowooza eya Madani nti: "Nnina okulafuubana okwelongoosa nze sekinnoomu n'abantu b'ensi yonna, Okulongoosa emyooyo gyafe, tuyina okukolera ku Madani In'amaat ate okulongoosa abantu b'ensi yonna, tuyina okutaambula ne Madani Qafilah **إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ** .

Aalami Madani Markaz, Faizan-e-Madinah, Mahallah Saudagaran
Purani Sabzi Mandi, Bab-ul-Madinah, Karachi, Pakistan.

UAN: +92 21 111 25 26 92 | Ext: 1262

Web: www.dawateislami.net | E-mail: translation@dawateislami.net